

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

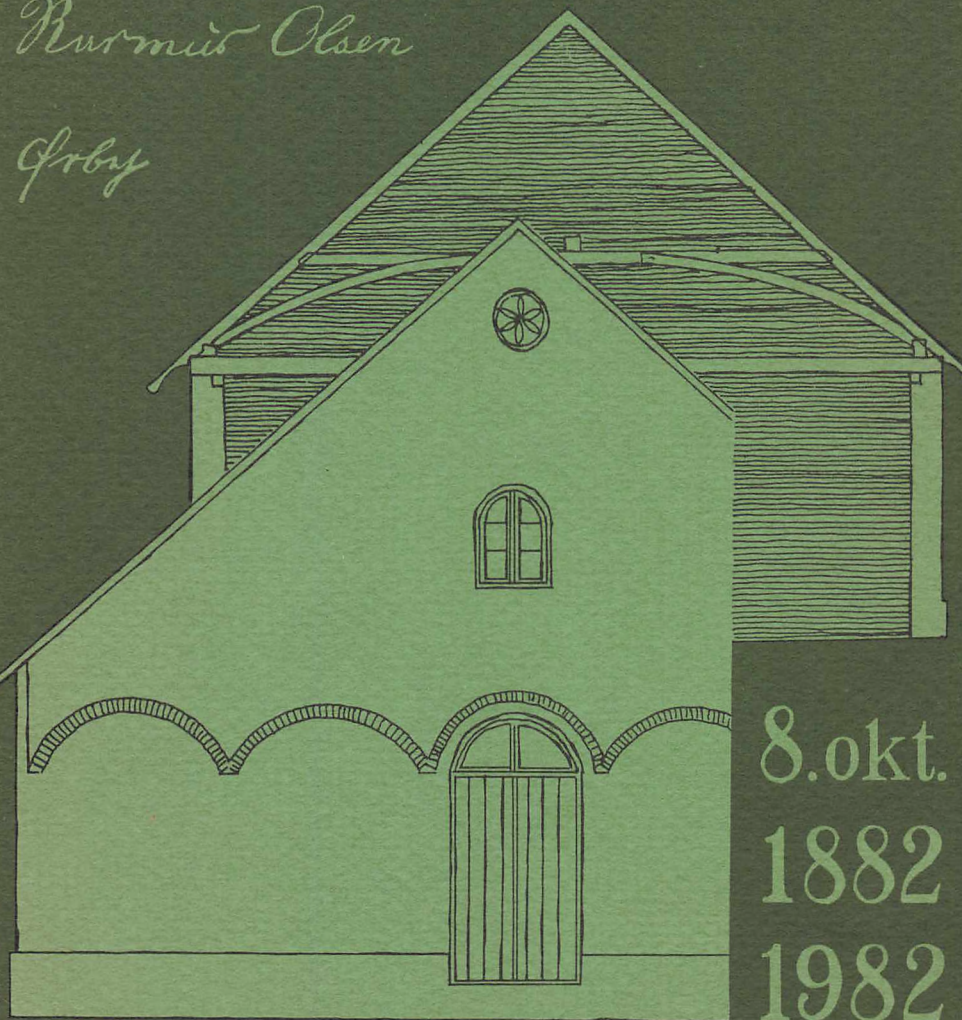
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Læggeplan til et Forsamlingshus
i Vejby — Tegnet af Mester
Kornelius Olsen
Grob

8. okt.
1882
1982

VEJBY FORSAMLINGSHUS

**Vejby Forsamlingshus
100 års jubilæum
1982**

I/S Vejby Forsamlingshus

Stationsvej, Vejby, tlf. (02) 30 62 63.

Bestyrelsen i jubilæumsåret:

Formand: Tømrermester Poul Erik Pedersen, Vejby

Næstformand: Købmand Bent Sørensen, Vejby

Kasserer: Ingeniør Steen Larsen, Vejby

Udlejning: Marie Petersen, Tisvilde

Øvrige bestyrelsesmedlemmer:

Smed Benny Jensen, Vejby

Fhv. overass. Harald Jensen, Vejby

El-installatør, Faglærer Jørgen Jensen, Rågeleje

Chauffør Erik Andersen, Unnerup

Købmand Erik Pedersen, Ørby

Denne jubilæumsbog er redigeret og udarbejdet af:

Poul Erik Pedersen, Benny Jensen,

Mogens Tving Jensen og Niels Jørgen Larsen

Bogen er udgivet med økonomisk støtte fra:

Vejby-Tibirke Selskabet

42. Kreds' Venner

Desuden en tak til Lokalhistorisk arkiv i Helsingø,
Frederiksborg Amts Avis, samt de privatpersoner,
der har været behjælpelige med kildemateriale
i form af tekst og billeder.

Oplag: 500 eksemplarer

Frederiksborg Amts Avis Bogtrykkeri 1982

ISBN 87-981326-0-1

I/S Vejby Forsamlingshus

100 års jubilæum

I året 1882 var her på egnen nogle fremsynede mænd, og en af disse var gårdejer og folketingsmand Lars Larsen, som også var en af initiativtagerne til opførelsen af forsamlingshuset. 66 interessenter mente her var behov for et hus, hvor den daværende skytteforening kunne afholde gymnastik og legemsøvelser for ungdommen m.m., samtidig kunne det bruges til foredrag, fester o.l. Disse mænds initiativ bevirkede at man den 8. oktober 1882 kunne indvie I/S Vejby Forsamlingshus - som det første i Frederiksborg Amt.

Huset blev meget hurtigt samlingsstedet for sognet og omlandets befolkning til samvær såvel i alvor som til fest. Der er gennem tiderne gennemført tilbygninger og moderniseringer, men hvordan de 100 år er forløbet, kan der læses om i jubilæumsskriftet. Også i året 1982 bliver vores hus meget benyttet, såsom til: Dilettant, generalforsamlinger, lokalarkiv-aften, banko, præmiehist, familiefester m.m.

Det er mit ønske, at dette hus midt i Vejby by, må blive bevaret så det også i fremtiden må blive til gavn og glæde for kommende slægter. Der er i dag en bestyrelse på ni medlemmer, som selv forestår den daglige drift, dog har vi en aldrig svigtende vennekreds til rådighed. Der skal lyde en tak til alle, som har været os behjælpelige, også økonomisk, for uden deres ekspertise havde det nok ikke været muligt at udføre jubilæumsskriftet.

Poul Erik Pedersen, formand

En Rigsdagsmand og en »intelligent befolkning« bag amtets første forsamlingshus

Af Niels Jørgen Larsen

Vejby Sogns Befolkning er mere intelligent og oplyst end de fleste andre Sogne i Amtet, for Resten ogsaa dygtigere Jordbrugere, men hvad der særlig karakteriserer Vejbyerne, er den gode Tone i Selskabslivet. Man hører ingen Eder eller liderlige Raaheder, som ellers saa mange Steder møder een.

(Lars Larsen i Frederiksborg Amts Avis 1910)

Baggrunden for husets opførelse

Lørdagen den 25. marts 1882 mødtes 66 beboere i Vejby-Tibirke kommune til et møde i Lars Larsens gård, Saksenkold, der dengang lå midt i Vejby overfor købmandshandelen. Det var egnens gårdejere samt en række håndværkere og husmænd, der samledes med det formål at skaffe et Skytte-, Øvelses- og Forsamlingshus i Vejby.

Første side i forsamlingshusets protokol

At den 25de Marts 1882 mødtes 66 beboere i Vejby-Tibirke kommune til et møde i Lars Larsens gård, Saksenkold, der dengang lå midt i Vejby overfor købmandshandelen. Det var egnens gårdejere samt en række håndværkere og husmænd, der samledes med det formål at skaffe et Skytte-, Øvelses- og Forsamlingshus i Vejby.

Præmieskydning & Folkefest i Vejby.

Søndagen d. 8. og Mandagen d. 9. Oktober afholder Vejby Tibirke Skyttekreds en Præmieskydning og Folkefest til fordel for den ny Forsamlingsbygning i Vejby.

Program:

Søndagen d. 8. begynder Skydningen paa Krebsens Skydebane ved Sandflugtsmonumentet ved Tidsoilde; der skydes om en Række værdifulde Præmier, hvortil enhver dansk Skytte har Adgang imod at lase et Skydekort, som betales med 1 Kr. 50 Dir og som laas paa Skydebanen indtil Kl. 10 Fm. Viet og Voin. Skydning forsvindes. Efter endt Skydning Kl. 2 Etm. marcheres med et Musikkorps i Stribsen til Festspladsen ved den ny Forsamlingsbygning, hvo. Taler ville blive holdt af flere betjendte Føllefolk, hvorefter Præmieudelingen vil finde Sted; efter Præmieudelingen Festsmaaktid og Dans i den ny Forsamlingsbygning.

Mandagen d. 9. Kl. 4 Etm. vil Fester blive fortsat med Taler, Sang, Festsmaaktid og Dans i den ny Forsamlingsbygning. Afgangen til Festspladsen betales med 50 Dir for en Børn, det Halve for Vørn. Afgangen til Dansen vil hver Dag være 1 Kr. for en Herre, 50 Dir for en Dame, Vørn det Halve.

Festkomiteen.

Announce i Frb. Amts Avis d. 30/9 1882

Mødet var annonceret en uge før i amtets to aviser, Frederiksborg Amtstidende og Frederiksborg Amts Avis på initiativ af en foreløbig bestyrelse. Med forsamlingshuset ønskede man at få et sted, hvor de unge medlemmer af 17. skyttekreds, Vejby-Tibirke, kunne samles til gymnastik og øvelser, og hvor der kunne afholdes foredrag og fester. 17. skyttekreds var stiftet 11 år før og var i 1882 den næststørste i amtet.

På mødet hos Lars Larsen blev det vedtaget at opføre en bygning på en grund skænket af Enkefru Behrends, der drev købmandshandelen ved siden af. Bygningen skulle opføres langs med Vejby gade (nu Stationsvej), og godt et halvt år senere stod den færdig som det første - og i mange år det største og mest benyttede - forsamlingshus i Frederiksborg amt.

At Vejby skulle blive det første sogn i amtet, der fik et forsamlingshus, var ikke et tilfælde, ligesom det heller ikke var spor tilfældigt, at det var hos Lars Larsen, man mødtes den eftermiddag i marts måned.

Vejby sogn havde lige fra den første folketælling i 1600-tallet været et af de største sogne i det daværende Kronborg Amt, man havde flest gårde og det største befolkningstal. Udskiftningen omkring 1786, hvor 11 gårde blev flyttet udenfor Vejby og seks blev liggende

tilbage, forløb uden de store problemer, og landbruget klarede sig pænt op igennem 1800-tallet, hvor befolkningstallet i sognet øgedes yderligere. I 1870 boede 1306 i Vejby sogn.

På den tid var oplysningsbølgen kommet til Nordsjælland som en »folkelig luftning«, inspireret af grundtvigianerne, højskole-tanken, friskole-bevægelsen og skyttesagen. Her kom Vejbyerne hurtigt med sammen med Højbjerg, og Lars Larsen blev en af foregangsmændene.

Kristen Kold og Hostrup

Den unge Lars Larsen rejste midt i 1860'erne til Fyn for at høre en foredragsrække af Kristen Kold, som blev den praktiske stifter af de første højskoler. Hjemkommet herfra dristede Lars Larsen sig til at indbyde til et foredragsmøde i Vejby skole, og da det forløb godt, blev det til flere. Lars Larsen kom i kontakt med digterpræsten C. Hostrup, der nogle år før var kommet til Hillerød, og han begyndte at tage med Hostrup rundt og holde foredrag.

Hostrup opfordrede Lars Larsen til at blive Rigsdagsmand, og i 1869 blev den kun 30-årige husmandssøn opstillet og valgt i Fredensborg-kredsen. På denne tid kom der også gang i skyttebevægelsen, og i 1871 blev 17. kreds stiftet i Vejby-Tibirke kommune. Den udviklede sig som nævnt til at blive en af de største i amtet, og der blev også i området afholdt store folkefester med foredrag, ligesom der blev interesse for diletantforestillinger.

På denne baggrund voksede det naturlige ønske frem om at få et samlingssted for alle disse aktiviteter.

Det første folkelige forsamlingshus var opført på Kolding-egnen i 1867 og fra starten af 70'erne blev der bygget en række Øvelshuse på Fyn og enkelte steder på Sjælland og i Jylland fulgte man efter. Husene blev opført af grundtvigianere og venstrefolk som øvelshuse for skyttekredsen og ofte i tilknytning til en friskole.

Lars Larsen sad i folketinget i denne periode som medlem af en af Venstres grupper, og her har han givet hørt andre meningsfæller fortælle med begejstring om de

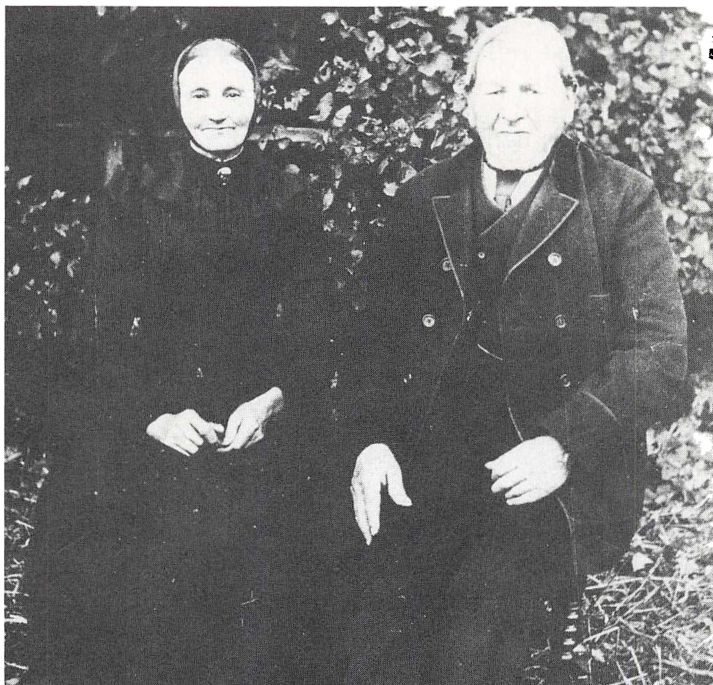
første forsamlingshuse, ligesom han også selv rejste en del rundt i landet. En inspirationskilde kan bl.a. have været den fynske friskolelærer og senere Konsejlspræsident Klaus Berntsen. Klaus Berntsen blev i 1873 medlem af folketinget, og han var i 1878 medstifter af Højby Forsamlingshus syd for Odense. Lars Larsen giver i sine livserindringer en meget malende beskrivelse af Klaus Berntsen.

I 1882 var tiden så moden til oprettelsen af Vejby Forsamlingshus. Selvom Vejby var et foregangssogn i amtet, og befolkningen som Lars Larsen skriver var »mere intelligente og oplyste«, var det ikke en let sag at gennemføre, og der er sikkert blevet snakket frem og tilbage om projektet i årene før. Livet på landet for 100 år siden var ikke præget af velfærd, og mange gårdmænd har haft rigeligt at gøre med at brødføde deres familier. Så det har krævet en god portion idealisme at gå i gang med forsamlingshus-planerne.

Lars Larsen fik dannet en foreløbig bestyrelse til at varetage det fornødne. Den bestod foruden ham selv af gårdejer Peder Christensen, Ørby, der i en årrække var formand for 17. kreds, gårdejerne Lars Olsen, Holløse, Ole Larsen, Attelund i Ørby, og Niels Christiansen, Vejby, samt hjulmand Niels Møller, Mønge, og murer Rasmus Olsen, Ørby.

Sidstnævnte udarbejdede en tegning over den påtænkte bygning, som antoges at ville koste ca. 4000 kr. Det blev vedtaget at indkøbe materialerne, og arbejdet med husets opførelse blev overdraget Rasmus Olsen sammen med hjulmændene Niels Møller, Lars Hansen, Vejby, og Bent Larsen, Holløse.

Til finansieringen blev der udstedt 163 kautitioner eller aktier à 25 kr., svarende til et beløb på 4075 kr., blandt de 66 interessenter. Gårdejerne Peder Olsen, Ørby og Anders Hansen, Vejby, samt sognefoged Hans Jensen, Mønge, tegnede hver otte aktier. Ole Larsen og Lars Olsen tegnede hver seks, mens de øvrige bestyrelsesmedlemmer sammen med en række andre tegnede hver fire. Resten af de 66 interessenter tegnede en eller to aktier.

Murer Rasmus Olsen med fru Johanne. Forsamlingshusets bygmester var i sin fritid travlt optaget som spillemand, og han komponerede også selv

Over 400 til Folkefest

Bygningen, der bestod af en stor sal og en mindre samt to værelser i sydgavlen til brug for beværtningen, stod klar sidst i september. Indvielsen fandt sted søndag den 8. oktober og mandag den 9. oktober som en stor folkefest i forbindelse med 17. kreds' præmieskydning.

Søndagen startede med skydning fra kredsens bane ved Sandflugtsmonumentet i Tisvilde. Kl. 2 om eftermiddagen marcheredes med et musikkorps i spidsen til festpladsen i Vejby, hvor der samledes over 400 mennesker. Her blev der holdt en lang række taler af de indbudte folketalere, og efter præmieuddelingen var der festmåltid og dans.

Lars Larsen bød velkommen og takkede alle, der havde bidraget til at rejse huset; han gjorde det med dette lille digt:

»en Tak til Hver, som ofred' Arbejd' eller Guld
ja blot en Vilje god, en Tanke huld
til Hver, som med Forventning glad
saa alle gode Kræfter hjælpes ad.«

Lars Larsen rettede en særlig tak til fru Behrends, som havde skænket grunden, og til birkedommer Hammerich, der havde bistået med »at fjærne lokale hindringer«. Han fortalte om øjemedet med husets opførelse, som først og fremmest var at skaffe skytteforeningen et sted, hvor de unge kunne øve og udvikle deres kræfter. Dernæst at skaffe kommunen et forsamlingssted, hvor »mænd fra andre egne af landet kunne tale et vækkende og oplysende ord til befolkningen«, og endelig sagde han, at man havde ønsket at få et sted, hvor sognets forskellige forlystelser kunne finde sted.

Birkedommer Hammerich sagde, at huset skulle bruges til at fremme enighed, ikke til at splitte. Han noterede med tilfredshed, at bygningen var et værk af både Højre og Venstre, og han så dette som et lysende eksempel for befolkningen i vide kredse.

Dette blev sagt på et tidspunkt, hvor stridighederne over hele landet mellem Højre og Venstre var ved at bryde ud for alvor. Stridigheder, som kulminerede i årene efter 1885, hvor konsejlspræsident Estrup sendte Rigsdagen hjem og regerede landet som diktator med provisoriske love og udkommanderede gendarmer til at holde landbefolkningen i ro.

Op igennem 70'erne havde venstrefolkene taget teten i mange skytteforeninger, og det var ofte venstrefolk, der byggede forsamlingshuse til brug for deres egne møder. Når Lars Larsen fik samlet både Højre- og Venstrefolk omkring opførelsen af Vejby Forsamlingshus, skyldes det, at de to grupper i en årrække havde kunnet forliges i Vejby-området. Venstrefolkene var dog utvivlsomt de ivrigste for at få et forsamlingshus, men til gengæld må man

formode, at højrefolkene havde de fleste penge, så det var klogt, at Lars Larsen også fik dem med!

Den forskellige politiske interesse for forsamlingshuse ses også af avis-dækningen fra indvielsen. Mens begivenheden er meget fyldigt omtalt i Frederiksborg Amts Avis, der var stiftet af Christen Berg - en af Venstres kampvige ledere - otte år tidligere, så ofrer højreavisen, Amtstidende, kun en lille notits på indvielsesfesten. Festlighederne var forud annonceret lige meget i begge aviser.

Efter birkedommer Hammerich, talte lærer Petersen, Ammindrup, en af Venstres ivrige fortalere. Lærer Petersen var en af de mænd, der i 1860'erne havde opfordret den unge Lars Larsen til at opsøge Kristen Kold på Fyn. Lærer Petersen var meget benyttet som folketaler - og en meget ivrig taler var han også! Han tog udgangspunkt i ordsproget »Af Hjærtets overflødighed taler Munden«, og herom talte han meget længe!« »Den danske folkelighed havde været kuert, men nu havde der fundet en sikker men langsom vækst sted i folket«, sagde han. Væksten gav sig bl.a. udtryk i højskoler og i bygninger som dette Øvelseshus.

Herefter talte Møller L. Pedersen, Annisse, for ungdommen, og efter at have refereret denne tale, måtte amtssavisen slutte sin omtale fra indvielsen på grund af pladsmangel, idet man lover at fortsætte omtalen i næste nr. Avisen havde da brugt omkring halvdelen af side 2 på indvielsesfesten, og man udkom dengang kun med fire sider.

Formanden for amtsskytteforeningen, F.A.S., fuldmægtig Schultz, bragte en tak på alle danske skyttekredsens vegne til de mænd, der havde virket for opførelsen af huset. »Der er i denne kreds en så alvorlig stræben, at den fortjener tak«, sagde han.

Efter præmieuddelingen gik man over til festmåltidet, og her fortsatte rækken af taler og sange. Mandag eftermiddag blev festen fortsat, og her talte bl.a. folketingsmedlemmerne Ravn og N. Jensen, Toustrup.

Også mandag var der fællesspisning vekslende med taler og sange under en livlig stemning. Adgangen til

Vejby Købmandshandel, »Bakkehuset«, og forsamlingshuset. Foto ca. 1912

festpladsen den 8. og 9. oktober skulle betales med 50 øre for en voksen, og det halve for børn. Til dansen skulle mænd betale 1 kr. og damer 50 øre. Festerne gav en indtægt på ikke mindre end 454 kr. og 17 øre.

Husets vedtægter

Nogle dage efter indvielsen var de 66 interessenter atter indbudt til møde, og denne dag - den 14. oktober - vedtog man regler og vedtægter for bygningens brug og drift.

Formålparagraffen kom til at lyde: »Interessentselskabet der ejer Forsamlingsbygningen i Vejby, har til Formaal at lade Forsamlingsbygningen benytte af Vejby-Tibirke Kommunes Ungdom til Gymnastik og Legemsøvelser, til afholdelse af Foredragsmøder af forskellig art, til selskabelige Sammenkomster for de i Kommunen værende Foreninger og andre, der maatte ønske dette og endelig til afholdelse af Fester, Gilder, Baller o.l. for Beboerne baade Ældre og Yngre.«

Den tidligere nævnte foreløbige 7-mands bestyrelse blev valgt, og det blev vedtaget at afholde den første ordinære generalforsamling i marts 1883.

Vejby Forsamlingshus blev altså det første i amtet, men kun 14 dage efter var man i Højbjerg klar til at indvie sit forsamlingshus. Denne bygning var ikke så stor som Vejby Forsamlingshus, og indvielsen foregik ikke med den samme store offentlige interesse, men det var med til endnu en gang at understrege, at Vejby og Højbjerg var foregangssogne i det nordsjællandske.

Der gik nogle år før der kom flere forsamlingshuse i området. Ramløse Forsamlingshus er således fra 1893, mens en række andre først er bygget i starten af 1900-tallet.

I alt er der bygget 1600-1700 forsamlingshuse i Danmark i perioden på lidt over 100 år. Heraf er omkring 1300 stadig i funktion - en del af dem er dog nu kommunalt ejede. Forsamlingshusbevægelsen står tilbage som et af de mest markante udtryk for den folkelige oplysningsbølge, der bredte sig i landbefolkningen i den sidste fjerdedel af det forrige århundrede.

Bevægelsen var lidt sen om at komme til det konservative Nordsjælland, og det er da heller ikke her, at den har vundet sin største udbredelse. De fleste forsamlingshuse finder man på Fyn og i Århus amt. Der er dog næppe

Vejby Forsamlingshus og Højbjerg herunder 1882

Vejby den 14. Oktober 1882.

Lars Larsen Ole Larsen
Boris Olsen Niels Christensen
Lars Olsen Svendsen Peder Christensen

Bestyrelsens underskrifter på lovene, vedtaget d. 14/10-82

meget mere end 20 fortsat eksisterende forsamlingshuse landet over, der er ældre end Vejby.

Forklaringen på det skal måske findes i Lars Larsens fornemme - og vel lidt lokalpatriotiske - karakteristisk af sognets befolkning, der er fremhævet i denne artikels indledning. Udsagnet er hentet fra Lars Larsens livserindringer, offentliggjort i Frederiksborg Amts Avis i 1909 og 1910 og senere udgivet i bogform. Lars Larsen henviser med ordene til det folkelige oplysningsværk med foredrag, skyttesag og dilettantforestillinger, og om de rosende ord skriver han: »Denne Ros om Vejby Sogn er ofte blevet fremsat af mere kompetente Dommere end mig, men jeg har dog i over 50 Aar færdedes i Folkets forskellige Lag, saa jeg uden at blues tør føje min Dom til de Andres.«

Det må så være op til andre dommere nu og i fremtiden at tage stilling til holdbarheden af Lars Larsens ord!

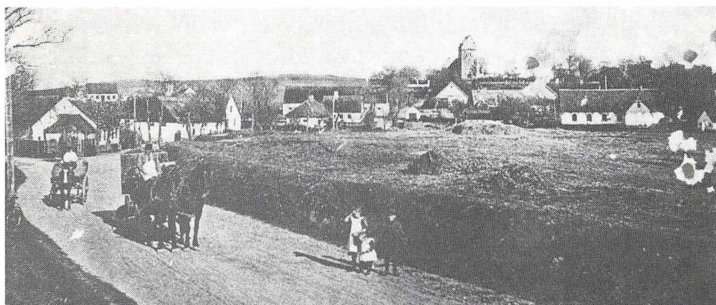
Forsamlingshuset i 100 år

Af Niels Jørgen Larsen

Et af de første arrangementer i den ny forsamlingsbygning efter indvielsen i 1882 blev 17. kreds' præmieskydning sidst i oktober. Efter skydningen på banen ved Tisvilde deltog 34 skytter i fællesspisning og præmieuddeling i forsamlingsbygningen.

I februar 1883 afholdt man den første dilettantforestilling i huset. Den gav en indtægt til huset på 100 kr. Fra regnskabet for 1883 fremgår det videre, at der er blevet afholdt ungdomsballer i 82 og 83, skyttekredsen har haft to præmieskydninger, og Vejby-Tibirke Arbejderforening har holdt to baller. Lars Larsen blev fra starten valgt som formand og regnskabsfører, og han blev sammen med Peder Christensen og Niels Møller genvalgt på generalforsamlingen i marts 83.

Den samlede udgift for husets opførelse blev 4531,40 kr. Dertil kom inventar m.m., så man ialt i det første regnskabsår havde udgifter på 4918,85 kr. Indtægterne var med aktiekapitalen på 4075 kr. ialt på 4985,96 kr. Tilbage var en kassebeholdning på 67 kr. og 11 øre.

Vejby fra vest, ca. 1912. Forsamlingshuset ligger til højre, man bemærker den lille tilbygning mod vest fra 1906

I 1984 besluttede man at udbetale renter til aktionærene hvert år på fire procent. Dette blev fastholdt frem til 1902, hvor man satte det ned til to pct. I 1913 blev renten atter 4 pct., indtil man i 1936 - samtidig med nytægningen af aktier - vedtog ikke at udbetale renter, da der skulle skaffes midler til den store ombygning af huset. Renteudbetalingen kom ikke igang igen. I 1948 foreslog Ole Olsen, at man aldrig skulle genindføre den. I første omgang vedtog man ikke at udbetale renter før i 1955, men spørgsmålet blev aldrig siden taget op.

Politiske møder og uoverensstemmelser

I 1884 blev det ligeledes vedtaget at tillade afholdelse af politiske møder for de forskellige politiske retninger. Først omkring 85-86 blev foredragsforeningen oprettet, men inden da blev der afholdt en lang række foredragsmøder i huset. Lars Larsen hentede selv foredragsholderne og bespiste dem for egen regning.

Det lykkedes for forsamlingshusets bestyrelse at styre huset udenom de politiske slagsmål i disse år. Huset var som tidligere nævnt opført i fællesskab af både Højre- og Venstrefolk, og under Lars Larsens ledelse holdt man fortsat sammen om husets drift. Mange steder i landet byggede venstrefolk i 80'erne deres egne forsamlingshuse, ikke mindst efter, at det under Estrups diktatur blev forbudt at holde politiske møder i skolerne.

I skytteforeningen holdt samarbejdet som bekendt ikke. Da venstrefolkene blev smidt ud af bestyrelsen i 17. kreds, dannede de i 1888 en ny forening, 42. kreds, som straks blev accepteret i forsamlingshuset.

Året før havde der på forsamlingshusets generalforsamling været en længere debat omkring skyttekredsens betaling for benyttelsen af huset - en debat som sikkert havde sin baggrund i den interne uro.

På generalforsamlingen den 17. marts 1888 blev det vedtaget, at foredragsforeningen for sine aktiviteter i huset skulle betale 15 kr. om året. »Den frisindede Vælgerforening« skulle betale 10 kr., den »gamle« skyttefor-

ening 15 kr., og den eventuelle nye (som blev stiftet samme dag!) 10 kr.

Efter et par år blev 17. og 42. kreds' betalinger udlignet, og der blev et vist samarbejde mellem de to foreninger. Man deltes om gymnastikredskaberne i huset og om afholdelsen af de forskellige fester. 42. kreds var med i en Pinsefest, mens 17. kreds deltog i høstfesterne.

Lars Larsen forlod på generalforsamlingen i 1889 bestyrelsen efter syv år som formand. Som ny formand blev valgt Christoffer Larsen, Ørby, der sad til 1893, og senere vendte tilbage på posten i 1906-08.

I 1897 fik man en lille udløber af de politiske uoverensstemmelser. Socialdemokraterne havde året før afholdt et møde i huset. Hvad dette møde forårsagede vides ikke, men på generalforsamlingen i 97 vedtog man på forslag fra Hans Jensen, Mønge, at der det første år ikke måtte afholdes socialdemokratiske møder i huset. Året efter blev det så besluttet, at huset måtte udlejes til alle møder, dog efter bestyrelsens skøn. Det fremgik allerede af forsamlingshusets vedtægter fra 1882, hvor der står, at bestyrelsen har ret til at nægte møder, som »den ikke finder passende eller stemmende med almindelig borgerlig orden«.

I 1897 køber man et stykke jord af købmand Jens Larsen for 250 kr.

Nedgangstider

Den oplysningsbølge og begejstring, der var opstået omkring 1870 var i årene omkring århundredskiftet dalet noget. Der opstod en landbrugskrise i 1880'erne, og den satte sine spor. I 1890 var befolkningstallet i Vejby sogn dalet til 1122 mod 1306 20 år før, og nedgangen fortsatte yderligere. En række gårdmænd i Vejby - deriblandt Lars Larsen - måtte midt i 90'erne forlade deres gårde som ludfattige.

Økonomisk klarede huset sig igennem med en kassebeholdning, der fra år til år svingede omkring et par hundrede kroner. Foredragsforeningen og skytteforeningerne

Regnskabet over Vejby

Indtægt	Kkr	Geo
Beholdning fra 1893	139	06
Skatteruden Saatløven	16	65
Før Tilsættelse ved Skatteruden	3	
Før Varne ved det alløberke allisionsmøde i januar	2	
Før Varne ved Foredragforeningens Møde	2	
Før Varne ved Skjærsnødmet	2	
Før Lokale til Skjærsnødmet	3	
Før Varne ved Foredragforeningens Møde i Februar	2	
Før indre Allisionsmøde i Marts	3	
Resterende Rente fra Niels Larsen gård fra 1891	1	
Før et Ungdomsbal den 26 Marts	22	05
Før Typeforeningens Generalforsamling d. 28 Marts	3	
Før et indre Allisionsmøde den 4 April	3	
Før hundrede og Elvemandforening for Generalforsamling d. 20 Maj	2	
Skjætsfesten anden Torsdag	30	28
Løje af Børde og Bank ved P. Larsens Døgnværdi i Tivoli	"	50
Fra Knechtels Klapper	16	
Klædtefesten den 9. September	71	62
Beplantningsmødet den 23. September	1	50
Den frivillige Vælgerforenings Sammenkomst	10	
Ynglingsforeningens to Alløder i Oktober alløder	2	
Reiseforeningens Sammenkomst i November	2	
Allisionsmøde en Hele af Døds Hold Græsted	3	
Den Alløberke alløder af 2 1/2 Kr.	12	50
Vejby Tilsættelse Foredragforening	20	
Lyttende Skjætsfest ved for Gymnasiet	18	
Frog fyrværdyende Skjætsfest ved for Gymnasiet	18	
Før et Ungdomsbal den 27 November	30	30
Løje for Børde og Bank fra Høllers Tivoli	2	
Fra den frivillige Vælgerforening i 1894	2	

@ Balance med 499, 46

var stadig de store kunder, og der blev nu også afholdt en del missionsmøder.

Trods nedgangstiderne - eller på grund af dem - blomstrede foreningslivet i sognet i disse år. Af regnskabet for 1905 fremgår det, at 18 forskellige foreninger har lejet sig ind i forsamlingshuset. Det var bl.a. Den frisindede Vælgerforening, Reformpartiet, afholdsforeningen, jagtforeningen, ungdomsforeningen og en række forsikringsforeninger - haglskadeforsikringen, griseforeningen, tyreforeningen, hesteforsikringen m.fl.

Missionshuset i Vejby blev opført i 1900 af Indre Mission. Først efter 5-10 år fik Luthersk Mission adgang til dette hus, og i mellemtiden fortsatte denne sine møder i forsamlingshuset. Blandt andre foreninger i området var 111 mandsforeningen, der blev dannet i 90'erne, en husflidsforening, Vejby Fryseforening, en diskussionsforening og i 1907 blev Vejby-Tibirke Husmandsforening oprettet. Ørekilde Mejeri, der var et andet resultat af landbrugskrisen i 80'erne (som gav starten på andelsbevægelsen), holdt også sine møder i huset.

Udover foreningernes arrangementer blev huset brugt til andre møder og sammenkomster af forskellig karakter. I 90'erne afholdt man nogle såkaldte »Snegilder«. I 1902 og 03 var der forevisning af levende billeder af James Hansen, og der blev også vist lysbilleder. I 1909 blev der afholdt et jernbanemøde, selvom det først var i 1924, at banen blev forlænget fra Helsingø til Tisvilde.

Der blev holdt dilettantforestillinger med forskellige arrangører, og skuespillere og tryllekunstnere kom på besøg og optrådte. Private fester kendtes næsten ikke, men der blev holdt begravelsesarrangementer.

I 1906 blev der foretaget en mindre udbygning af huset. Jens Larsen, Vejby, og Gustav Larsen, Tibirke, stod for henholdsvis murer- og tømrerarbejdet til udbygningen, hvor sognerådet senere fik lokale.

I oktober 1907 fejrede man 25 års jubilæet med en stor fest med taler og sange.

Også Vejby Forsamlingshus blev ramt af finansskanda-

Forsamlingshuset, som det så ud fra 1906 til 1937

len i 1908, hvor justitsminister Alberti »dykkede« i statskassen. I regnskabet for 1909 står der: Tab ved Alberti 39,56 kr.

I 1919 lejede sognerådet, som indtil da havde haft lokale i Købmandshuset og på Tisvilde Kro, sig ind i forsamlingshuset, hvor man blev indtil 1938. Også i 1919 låner en læseforening den lille blå gavlstue til bogudlån.

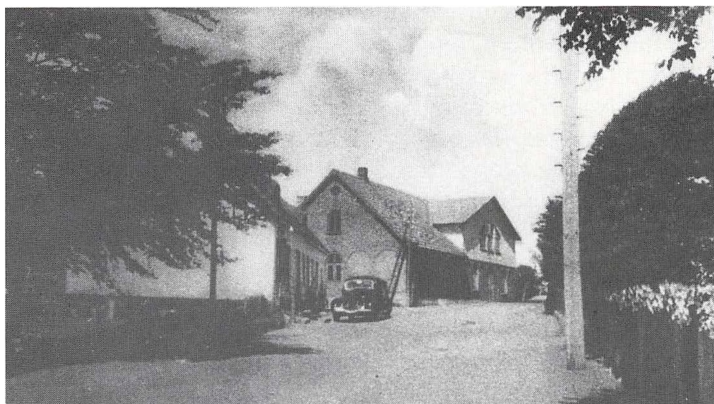
Først i 20'erne bliver der installeret elektrisk lys i huset. Der afholdes årlige aktionærfester, hvor dilettanter fra 42. kreds og skuespillere fra København underholder. 42. kreds' dilettantforestillinger kommer i lidt fastere rammer og kører nu uafbrudt hvert år frem til midt i 50'erne.

Byggeplaner

I 1928 kommer så det første forslag frem om en udbygning af forsamlingshuset.

Tømrermester Ole Olsen havde udarbejdet et forslag om en tilbygning i den nordlige gavl, som ville koste 2900 kr. Forslaget blev forkastet, da alle på nær Ole Olsen stemte imod det.

I 1932 fejrede man 50 års jubilæum. Det skete med en fest den 7.-8. oktober, hvor der var fællesspisning til en kuvertpris af 1,75 kr. I forbindelse med jubilæet blev der

Forsamlingshuset efter ombygningen i 1937

solgt lodsedler. Overskuddet herfra - 250 kr. - gik til værdigt trængende i sognet.

På generalforsamlingen i 1933 drøftede man atter mulighederne for at bygge ud i nordsiden, men i 34 stillede man atter sagen i bero.

I 1935 er der godt gang i 42. kreds' gymnastik i huset. Foreningen beder indtrængende forsamlingshuset om at opsætte skodder for vinduerne. Samme år må husets bestyrelse dog henstille til gymnasterne om bedre orden. Det påtales flere gange, at der ikke må stilles cykler inde i huset!

På generalforsamlingen i 35 får et forslag om at bygge ud mod vest den største tilslutning, og bestyrelsen får bemyndigelse til at tegne nye aktier.

I 1936 var der tegnet nye aktier for 6400 kr., og efter den ordinære generalforsamling i marts holdes et møde med de nye aktionærer. Der forelå en tegning for udbygning mod vest fra Ole Olsen, og der blev nedsat et byggeudvalg med Rasmus Nielsen som leder.

En arkitekt Lund fra Lyngby havde arbejdet videre på Ole Olsens tegninger, men i sommeren 36 mente man i byggeudvalget, at tilbygningen ville blive for dyr, og derfor udarbejdede snedker Peder Sørensen, Ørby, en ny

byggeplan. Den kunne hele byggeudvalget i januar 37 gå ind for, men man enedes dog om at indkalde de nye aktionærer til en ekstraordinær generalforsamling for at tage stilling til de to byggeforslag, der nu lå fremme.

På denne var der størst tilslutning til Ole Olsens tegning, og denne tilbød at udføre hele arbejdet for 16.500 kr. Det gik byggeudvalget nu fuldt ind for, og arbejdet blev overdraget Ole Olsen.

Indvielsesfest

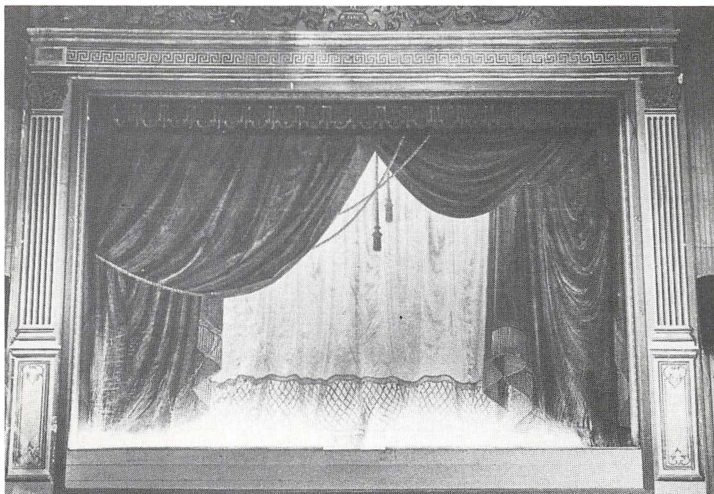
Den 7. og 8. oktober var man klar til at holde indvielsesfest af det nye forsamlingshus. Den første dag var for de ældre med fællesspisning, dilettant og dansemusik, mens dagen efter var forbeholdt ungdommen med fælles kaffebord, dilettant og dans. Byggeudvalget havde ønsket en folketales til ungdommen, men det var bestyrelsen betænkelig ved. Dels var sådan en dyr, og han ville også tale i al for lang tid!

Taler eller ej. Den ombygning og tilbygning, der var gennemført, var meget vellykket og fremsynet, og Ole Olsen modtog på indvielsesfesten stor ros og tak for sin indsats.

Den store tilstrømning til Vejby Forsamlingshus har i mange år krævet en nyordning, skrev Frederiksborg Amts Avis i en forside-artikel fra indvielsen. I avisen hed det også, at »man skal langt omkring for at finde et forsamlingshus, der siger spar to til dette. Folk har noget at glæde sig til«!

Med nytægningen af aktier og nybygningen blev der også lavet nye love for forsamlingshuset. De blev dog næsten identiske med lovene fra 1882. Man kom nu op på 266 interessenter og på en aktiekapital på ialt 9075 kr.

I 1938 tilbød teatermaler André gratis at male bagtæpper til den nye scene, og selvom bestyrelsen tøvede med at bevilje penge til materialerne, gik den gamle maler igang med arbejdet, da Ole Olsen stillede materialerne til rådighed. Det var i sidste øjeblik, da André var syg og døde samme år.

Fortæppet og de smukke dekorationer omkring scenen er et værk af teatermaler André, Det kgl. Teater

Teatermaler André, der boede i et sommerhus ved Vejby Strand, malede bl.a. fortæppet, dekorationerne og det skovparti og de kulisser, der stadig omkranser den smukke scene. Desuden malede han et andet tæppe, hvor man så Vejby kirke i baggrunden, men det er desværre forsvundet. Senere malede Nicolai Jensen et tilsvarende tæppe, men også det er nu væk.

Samme år - i 1938 - holdt man på forslag fra formanden Harald Petersen høstfest med medbragt madkurv, hvor Rasmus Frederiksens 4-mands orkester leverede musikken. Der havde tidligere været afholdt høstfester i forsamlingshuset, men fra dette år blev festen en fast årlig tradition i den form, som den kendes i dag.

Forsamlingshuset under krigen

I de første måneder efter den 9. april var der en lille standsning i forsamlingshusets benyttelse, men efter at bestyrelsen opsatte mørklægningsgardiner, blev huset taget i brug igen som tidligere.

I krigsårene oplevede forsamlingshuset en større tilslutning end nogen sinde før. Folk satte nu pris på fællesskabet. På grund af spærretiden begyndte man f.eks. diletantforestillingerne kl. tre om eftermiddagen, og her blev huset fyldt til bristepunktet.

Også idrætsforeningen oplevede stor tilgang til gymnastikken, selv om det kneb gevaldigt med at varme den store sal op i de strenge vintre. I efteråret 1944 blev der efter ordre fra sognerådet lavet en arrest i kælderens.

Det skete, da man oprettede vagtværn i kommunerne, da det danske politi var blevet sat ud af funktion. Arresten kom dog kun i brug en gang - det var da man samlede en vagabond op på en landevej i nærheden!

I dagene efter befrielsen blev forsamlingshuset brugt som indkvartering for områdets frihedskæmpere. I august 45 holdtes en Nationalfest og en diletantforestilling til fordel for Bornholm i samarbejde med præsten, Schaumborg-Müller, og 42. kreds.

I årene efter krigen blev det flere gange drøftet at indrette en lejlighed på husets loft til brug for husfolkene. Lige siden husets start er der indgået akkord med forskellige om rengøring af forsamlingshuset for et fast årligt beløb. Planerne om at indrette en lejlighed er dog aldrig blevet til noget, og det ville sikkert heller ikke være et særlig fredeligt sted at bo!

Moderne tider

Efter krigen faldt tilstrømningen til huset noget, og det blev dårligere økonomiske tider. I flere år viste regnskabet et mindre underskud, og i 1951 mistede man delvis idrætsforeningen som kunde, da den nye skole med gymnastiksal blev taget i brug. Salonskydning og de forskellige fester fortsatte dog i forsamlingshuset, og 42. kreds var sammen med foredragsforeningen stadig de største kunder.

Da Henry Larsen i 1952 blev valgt i bestyrelsen som formand, vedtog man at låne 8000 kr., og gennemføre flere tiltrængte reparationer, da huset i de foregående år ikke var blevet vedligeholdt.

Forsamlingshuset blev i disse år brugt meget lidt. I 1954 prøvede man så at tage en ny idé på programmet. Flere andre steder i omegnen havde man spillet præmiewhist, og det ville man også prøve i Vejby. Første spilleaften var den 24. november 1954, og året efter spillede man fast to gange om måneden i vinterhalvåret. Det har fortsat siden. Vejby er det eneste sted i området, hvor man har kunnet fastholde denne tradition uafbrudt, og på hver spilleaften kommer der folk fra et stort opland. Det har fra starten været en typisk »mandesport«, men i de senere år er flere og flere kvinder begyndt at spille med. Man har aldrig været under 16 spillere på en aften, og det sker, at man kommer op omkring 50.

Præmiewhisten kunne naturligvis ikke alene udfylde forsamlingshusets årskalender. Tendensen var klar: folk fik andre interesser end at samles i forsamlingshuset. Midt i 50'erne gik dilettantforestillingerne også i stå, og foredragsforeningen ophørte med at eksistere. De mindre gode tider fortsatte ind i 60'erne - de folkelige sammenkomster var bestemt ikke på mode i disse år, hvor flere og flere fik fjernsyn.

Aktiviteter som præmiewhist, årlige andespil, høstfest, juletræ og fastelavnsfester kunne dog stadig lokke folk til forsamlingshuset. I 1962 blev der installeret gasvarme i den store sal. Scenen var ikke meget i brug op gennem 60'erne, men Vejby skole havde dog en tradition med en årlig skolekomedie og fest i huset.

Mod nye tider

I 1966-67 - samtidig med at idrætshuset bygges - kommer planerne om en ombygning og modernisering af forsamlingshuset frem. Der skal indlægges centralvarme, laves nye toiletter, garderobe og køkken. Varmeanlægget kom i 1968, mens det trak ud med ombygningsplanerne, da det kneb med økonomien. I 1970 blev restaureringen gennemført, og forsamlingshuset fik den indretning, som kendes i dag. Der blev holdt indvielsesfest den 18. december 1970.

Den 5/2 1971 opførte husmandsforeningen dilettantfo-

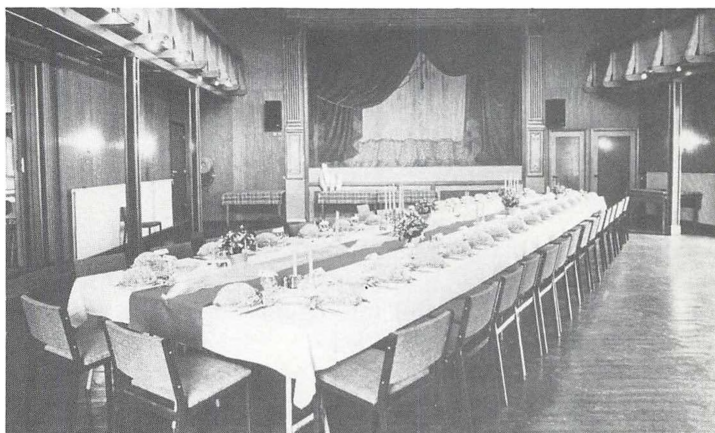
restillingen »Kvindernes oprør«, og på generalforsamlingen en lille måned senere blev den første kvinde valgt i bestyrelsen i forsamlingshusets 89-årige historie! Det var Else Larsen, der trådte ind som kasserer.

Fra denne tid kom der for alvor gang i de private fester i huset. »Velfærdssamfundet« var en realitet, og forsamlingshuset oplevede et opsving i udlejningen. Huset blev nu det velkendte samlingspunkt for familiefester af enhver art, runde fødselsdage, konfirmationer, bryllupper, jubilæer.

I starten af 70'erne flokkedes områdets unge også om huset ved nogle beatballer, hvor det gik livligt til. Midt i 70'erne er der planer fremme om at ombygge scenen, men disse bliver - heldigvis - skrinlagt.

I 1977 købes i fællesskab med idrætsforeningen og borgerforeningen et højtaleranlæg, som siden er benyttet flittigt. Der kom stadig flere arrangementer i huset, bl.a. startede idrætsforeningen i 1975 bankospil, som kørte forår og efterår i serier på 6-7 spil.

I slutningen af 1978 blev støtteforeningen, 42. kreds' Venner, dannet, og man overtog bankospillene, som siden

Der er dækket bord til bryllup i forsamlingshuset, august 1982

den 1. februar 79 har kørt fast hver mandag i huset - sommer og vinter - med stor succes.

Dilettantforestillingerne fik sit store come-back i 1977, da Helsinge husmandsforening på initiativ fra Vejby Borgerforening opførte »Eventyr på Fodrejsen«. I 1978-79 flyttede dilettantforestillingerne permanent til Vejby, da Helsinge kro blev ombygget. Efter to år i husmandsforeningens regie, overtog forsamlingshuset selv arrangementet af forestillingerne, som er blevet meget store succes'er.

Et nyt fest-initiativ har nu i to år været yderst vellykket. Det er den såkaldte »Vejby-aften«, som holdes i november i samarbejde med byens foreninger og lokalhistorisk arkiv. Det er en aften, der samler ældre og yngre om fortid, nutid og fremtid med underholdning på scenen, fællessang og dans.

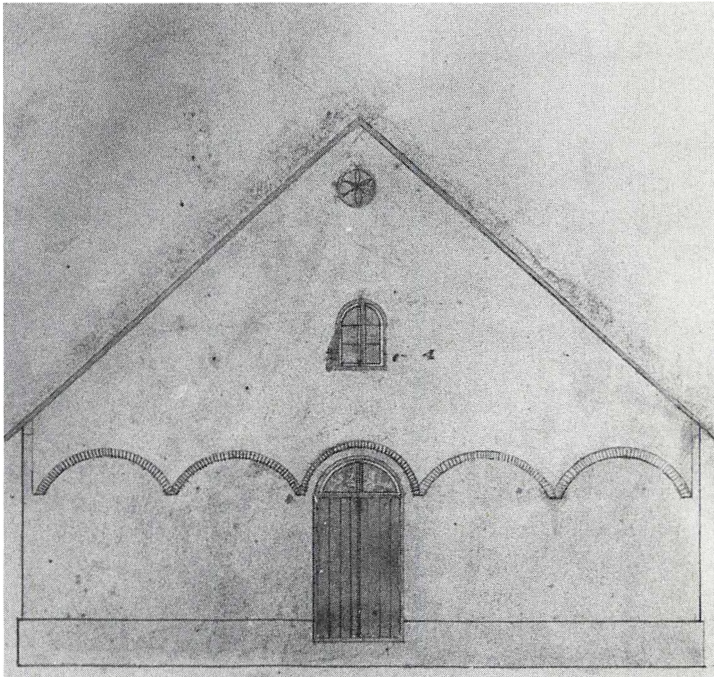
Vejby Forsamlingshus runder så nu de 100 år! Et hus som er kendt og gæstes af alle aldre til alle lejligheder. Et vers fra Lars Larsens sang, digtet til indvielsen i 1882, kan godt tåle at blive gengivet 100 år efter, som afrunding på denne vandring i tiden:

Men Huset, her rejstes i Frihedens Navn,
er ogsaa et Led i den Kæde,
hvor Oplysning virker til Samfundets Gavn
samt til Underholdning og Glæde
en Tilflugt for Munterhed, Tale og Sang,
et Fristed for Ungdommens brusende Trang.

Forsamlingshusets konstruktion og ombygninger

Af Poul Erik Pedersen

I/S Vejby Forsamlingshus blev bygget og opført i året 1882 med indvielse den 8. oktober. Huset blev opført som en længe, 9,5 m bred og 20,5 m lang - ialt bebygget areal 194,75 kvm. Her havde man så indrettet en stor sal samt en mindre, et lille køkken og et disponibelt rum med trappe for opgang til loftrum, hvor man havde indrettet

Rasmus Olsens tegning af gavlen, 1882

garderobe. Toilettet havde man bygget udvendig ved købmandsgården.

Huset er grundmuret med pudset flade ind- og udvendig. For oven udvendig har man her fremhævet den øverste del med en frise af røde sten, som var - og er - muret som cirkelbuer. Tagkonstruktionen er udført med hanebånd og spær à 5×5 tømmer, hvorpå er lægtet til tegl. Et udmærket og stærkt tag. Bjælkelaget i den lille sal og de daværende disponible rum var udført med 6×7 tømmer, pålagt 1¼×6 gulvbrædder. Bjælkerne var her synlige sammen med loftbrædderne, som så var malet.

Loftet i den store sal var buet, og som beklædning havde man brugt rustikbrædder. Der var trægulv overalt. Gulvet i den lille sal blev lagt ca. 25 cm højere end i den store, formentlig fordi man ønskede at bruge den lille sal som dilettant-scene.

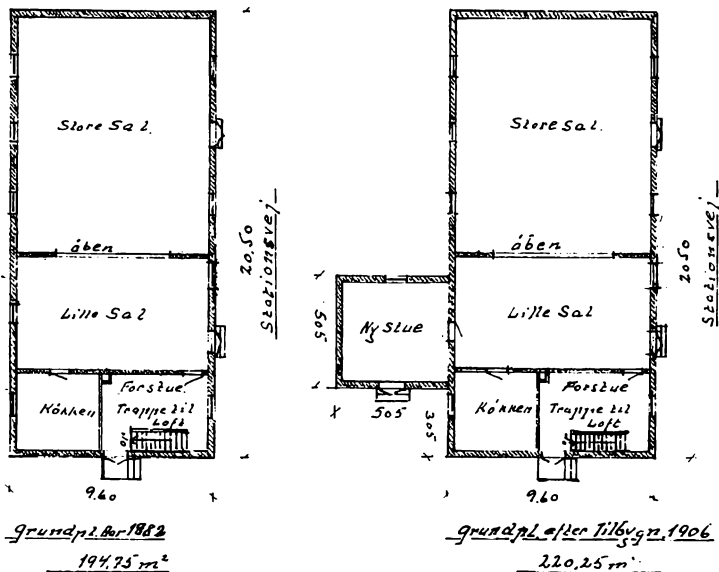
Samtlige vinduer var »Dannebrogs-vinduer«, med buet karm for oven. Den samme bue havde man på de tre udvendige fløj-døre. De var placeret med en i sydgavlen og to mod øst, ud mod den nuværende Stationsvej. Samtlige indvendige døre var udført med fyldninger.

Gavlene i den store sal var foroven dekoreret. I nordgavlen var motivet et vinterlandskab med en »Rigsvåbens«-løve på hver side. I dekorationen i den modsatte ende af salen omkransede to tilsvarende løver et sommerlandskab.

Tilbygningen 1906

I året 1906 mente bestyrelsen, at der var behov for en udvidelse, og man opførte da en tilbygning mod vest på 27,78 kvm. opført i samme stil som selve hovedbygningen. Mod syd var isat en fløjddør og mod nord et vindue, udført i samme stil som de eksisterende. Loftet i tilbygningen var pudset og ikke som i de øvrige rum udført i træ. Der blev isat en dør fra den lille sal til den nye stue, der fik tilnavnet »Chr. And'ens stue«, opkaldt efter Chr. Andersen, Ørby. I 1919 flyttede sognerådet ind i stuen.

Tilbygningen blev udført af murer Jens Larsen og tømrer Gustav Larsen for en samlet pris af 230 kr.

Grundtegning 1882

Grundtegning 1906

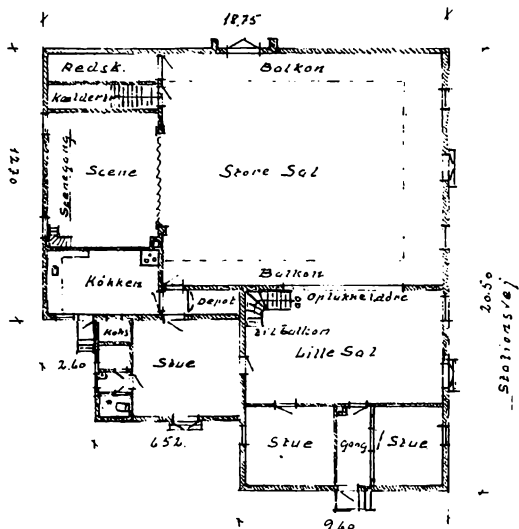
Den store ombygning 1937

I 1937 kom så den store ombygning igang, tegnet af tømrermester Ole Olsen, Vejby, som havde afgivet et samlet tilbud. Murerarbejdet udførte Chr. David Nielsen, Tibirke, el- og vandinstallation af Chr. Dideriksen, Helsingø. Udenfor den samlede entreprise var malerarbejdet, som blev udført af Nicolai Jensen, Holløse.

Snedker Peder Sørensen, Ørby, havde også på et tidspunkt lavet en tegning og givet pris, men den daværende bestyrelse antog Ole Olsens tilbud, da der var flertal for dette på en generalforsamling.

I forbindelse med indvielsen i oktober 37 beskrev Frederiksborg Amts Avis i en forsideartikel, hvordan huset var ombygget. Man skrev:

»Først blev tag og vægge over den gamle, store sal revet ned og derefter genopført til større højde sammen med en stor udvidelse mod vest. Salen blev derved større, og der er

Grundtejløfter Ombygning 1937

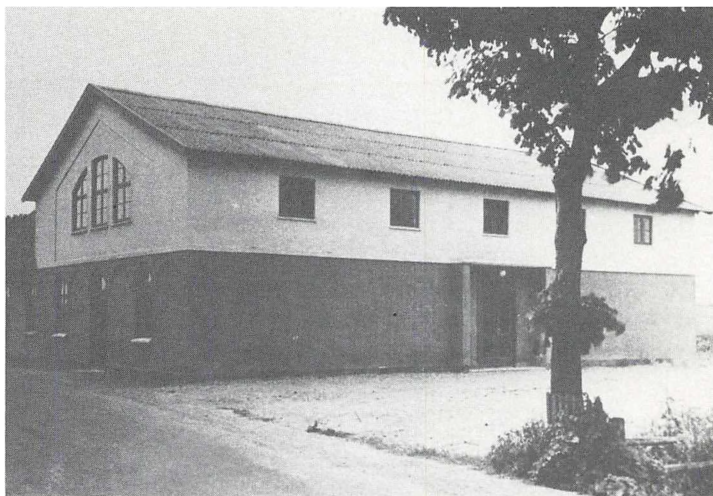
Bygningsareal 344 m²

Kælders under Scene 64,25 m²

Grundtegnning 1937

indrettet fast scene og køkken i det ny. I kælderen under det ny er der læsestue for dilettanter, omklædningsværelser, W.C. m.m. Ud mod gaden er der taget to meter fra den gamle sal til garderobe. Langs de tre sider i den ny store og smukke sal er der balkon, hvortil der er opgang fra den lille sal. Langs hele balkonens forside er der fast bord til servering. Der er bygget W.C.'er til vestsiden af Sognerådsstuen, og der er lagt nyt gulv i de fleste lokaler. Mellem den store og lille sal er klappdøre, så den lille sal på et øjeblik kan slås sammen med den store. Gulvet i den lille sal med tilstødende lokaler ligger stadig lidt højere end gulvet i den store. Herom har der været ført lange diskussioner. Trappen i den blå stue er taget ned, og denne stue og det tidligere køkken er blevet et par dejlige lokaler.«

Alt i alt et godt og smukt, håndværkspræget, byggeri, og nok til en for lav pris - Ole Olsens tilbud lød på kr. 16.500!

Huset lige efter ombygningen i 1937. I de første år var husets nederste del rødkalket

Moderniseringen i 1970

I perioden 1937 til 1970 er der ikke sket de store omforandringer. Huset blev rødkalket ved ombygningen i 37, men omkring 10 år senere kalkede man det igen hvidt.

I 1962 installeredes gasvarme, og man begyndte at tale om en modernisering af forsamlingshuset. Man ønskede at få forbedret toiletter, garderobe og køkken. I 1968 blev der indlagt centralvarme. En virkelig god forbedring.

Vejby-Tibirke kommune gav efter ansøgning et tilskud på 25.000 kr., men desuden stillede man en kommunegaranti på 100.000 kr., som aldrig blev benyttet.

I 1970 tog den daværende bestyrelse med cementstøber Ditlev Olsen som formand initiativ vedrørende indretning af nye toiletter, garderobe samt modernisering af køkken og den lille sal. Arbejdet skulle udføres tildels på frivillig basis af bestyrelsen m.fl., for at gøre det så billigt som muligt.

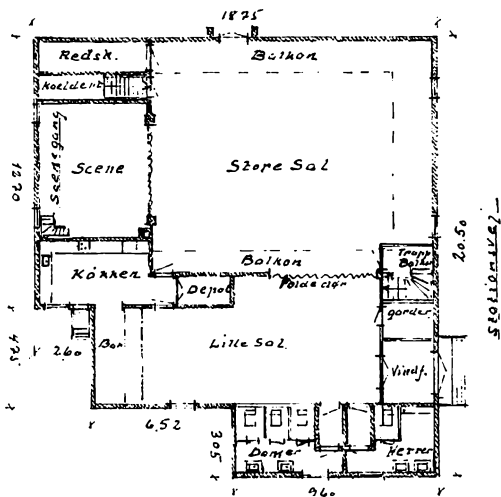
Før man gik igang forespurgtes i sparekasserne om lånemulighederne, og de var positivt indstillet. Man kal-

kulerede med et lånebehov på ca. 30 til 50.000 kr., og henvendte sig herefter til arkitekterne Meldgaard og Marcussen, Helsingør, om at lave et udkast til omforandringen. De var med det samme interesserede i dette, og ville gøre det uden vederlag, idet de blot ønskede at komme med til indvielsesfesten.

Efter forskellige udkast kom man så frem til indretningen, som den er i dag (se grundplan). Selve byggeriets gang foregik på den måde, at man startede ca. medio september 1970 med nedrivning af gamle skillerum, skorsten m.v., hvorefter genopbygningen begyndte.

Som man vil se, har vi fået nogle dejlige toiletforhold, henholdsvis til damer og herrer med indgang fra den lille sal. Ud mod Stationsvej er udført et nyt indgangsparti til et ca. 4 kvm. stort vindfang. Her er vægge og loft udført af træ, dog er væggen mod toiletterne udført som blank mur i gule sten. Mellem vindfanget og den nye lille sal er placeret en fløjddør i mahogni med fyldningen i råglas.

Væggene i den lille sal er beklædt med træpaneler i fyr,

Grundtegning 1970

Efter Ombygningen 1970

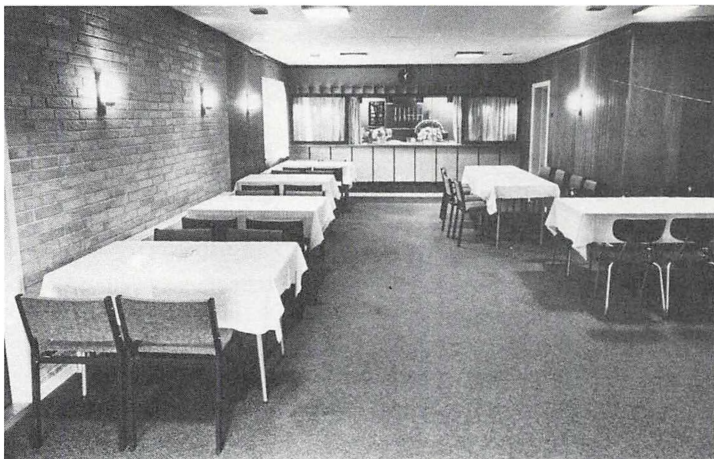
dog er der i den ene side mod toiletet også her udført en blank mur i gule sten. Mod vest har man indrettet en smuk bar. Ved indgangen til den store sal, har man opsat en foldedør, ca. 4 m bred. Lofterne i lille sal er udført i rockfon-plader på ophængte vinkelskinner med indbyggede lys-amaturer. Trappe-opgangen til balkonen er flyttet til hjørnet af den store sal.

Der er med indgang fra den lille sal indrettet en garderobe på ca. 3 kvm., dog kunne man i dag godt ønske sig større garderobeplads. Gulvene i den lille sal, garderobe og vindfang er tæppebelagt.

Køkkenet blev ikke lavet større i 1970, men der er lavet gennemgang til salgsbaren, så det virker som en større helhed. Gulvene er vinylbelagt, og lofterne er udført i gibsonit. Der er opsat nyt køkkeninventar i elementer samt nyt elkomfur med to ovne.

I den store sal er der ikke sket de store forandringer, her har man indvendig beklædt væggene med træpaneler med under-isolering af flamingo.

Man har også i samme omgang i stueplan udskiftet til

Den lille sal i dag med baren i baggrunden. Resultatet af moderniseringen i 1970

nye termo-vinduer, ligesom alle udvendige døre er udskiftet.

Vedrørende byggearbejdet har man, hvor der var behov for det, benyttet fagfolk, nemlig murermester Henry Larsen, elinstallatør Kaj Lindehøj, smedemester Svend Jensen, malermester Harry Larsen samt tømrermestrene Tyge Hjelmsø og Poul Erik Pedersen. Ligeledes ikke at forglemme alle de, som på frivillig basis lagde mange arbejdstimer her.

Ombygningen tog ca. tre måneder, og der blev holdt indvielsesfest fredag d. 18. december 1970. Ombygningen blev noget dyrere end beregnet, nemlig ca. 100.000 kr., men moderniseringen i 1970 har - ligesom den store ombygning i 1937 - vist sig at have været en rigtig investering, der har kunnet opfylde de forskellige behov, og samtidig har skabt grobund for forsamlingshusets fortsatte eksistens.

Fra 1970 til i år er der gennemført flere forbedringer, såsom brandsikring, hulmursisolering, nyt loft i den store sal, udskiftning af vinduer på balkonen, alt i alt en investering på ca. 100.000 kr.

Idrætten i huset

Af Niels Jørgen Larsen

Gymnastikopvisningen i foråret, hvor omkring 200 gymnaster, børn og voksne, fordelt på 10 hold, viste hvad de havde opøvet i vinterens løb i Vejby Idrætsforenings gymnastikafdeling, var nok den sidste i forsamlingshuset, da Vejby-hallen står klar til brug i den sæson, som begynder nu. Dermed afsluttes en epoke - for forsamlingshuset og for idrætsforeningen.

Som det fremgår andetsteds i denne jubilæumsbog, var det netop til brug for gymnastik og legemsøvelser, at huset blev opført for 100 år siden. De årlige afslutningsopvisninger er med få undtagelser blevet afholdt i forsamlingshuset hvert år.

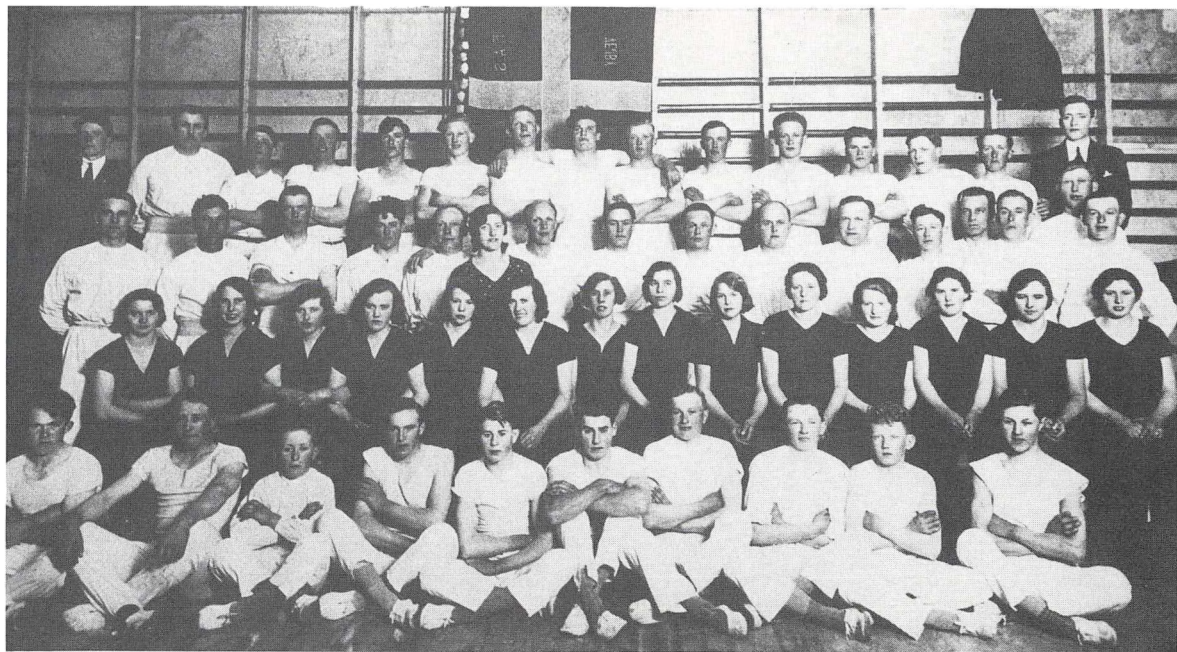
Fra begyndelsen var det den daværende 17. kreds, som blev stiftet omkring 1870-71. Der blev dyrket fægteøvelser og gymnastik i huset, ligesom skytterne samledes til fællesspisning efter præmieskydninger, og man afholdt forskellige fester.

Skyttesagen havde stor tilslutning i Vejby sogn. I 1882 havde 17. kreds 104 medlemmer, hvoraf de 63 var aktive. Kun Hjørlunde havde på dette tidspunkt flere medlemmer blandt de øvrige kredse i amtet.

Gymnastikken kom også tidligt igang i Vejby. Ved en folkefest i Søborg 14 dage efter indvielsen af Vejby Forsamlingshus var Lars Larsen indbudt som taler, og han opfordrede her kraftigt 19. kreds Søborg (stiftet 1872) til også at tage gymnastikken op, da den var næsten lige så vigtig for ungdommen som skydeøvelserne.

Skyttesagen var startet på Fyn midt i 1860'erne. I starten var det især på baggrund af revancetanken ovenpå nederlaget i tyskerne i 1864, men senere vandt bevægelsen især støtte hos grundtvigianerne og Venstre.

80'erne var en politisk brydningstid, og det satte sit

42, kreds' gymnaster samlet foran ribberne i forsamlingshusets nordgavl 1931. Fem af gymnasterne har senere været formænd for forsamlingshuset

præg på skytteforeningerne og også på selve gymnastikudøvelsen. Den første gymnastik gik ud på at opøve fægtekunst og kamp-evne. Det var i første omgang fægtehånden, den højre, man trænede, og deraf kom navnet højre-gymnastik. Fra Sverige kom en ny bevægelse - den Ling'ske gymnastik - eller venstre-gymnastikken. Her anvendte man ingen militærredskaber, og hele kroppen blev trænet. De to former havde naturligvis klare politiske undertoner, men efterhånden var det den Ling'ske form for gymnastik, der vandt størst tilslutning.

I 1887-88 brød de politiske uoverensstemmelser ud i lys lue i Vejby. Hidtil havde tilhængerne af Højre og Venstre kunnet enes i 17. kreds, men en højre-agitation ført an af bl.a. lærer Hansen i Vejby, førte til at venstrefolkene mistede alle pladser i bestyrelsen.

Derfor løsrev venstre-folkene sig i marts 1888 fra 17. kreds og dannede deres egen forening, der fik betegnelsen 42. kreds Vejby ny. Det skete på en stiftende generalforsamling i Vejby Forsamlingshus den 17. marts. Samme dag holdt forsamlingshuset selv generalforsamling, og det blev vedtaget at den nye forening på lige fod med 17. kreds kunne leje sig ind i huset.

Frem til 1906 kørte de to foreninger parallelt i sognet, så forsvinder 17. kreds ud af historien, mens 42. kreds som bekendt lever videre.

På samme tid, som 17. kreds ophørte, blev der i området startet fodbold. Foreningen fik navnet Tisvilde og Omegns Boldklub, og den havde i en årrække sine arrangementer i forsamlingshuset.

Gymnastikken fortsatte i huset med de ugentlige øvedage, og at man samtidig hyggede sig måske lidt rigeligt ved siden af, fremgår af en passage i protokollen. I 1907 måtte forsamlingshusets bestyrelse forbyde kortspil i lokalerne på gymnastikaftener, og gymnasterne skulle være ude af huset senest kl. 11 om aftenen. Ellers vankede der bøder à 5 kr.!

Omkring 1935 begyndte man også salonskydning i forsamlingshuset. På denne tid var der efter nogle lidt magre

år, atter kommet virkelig gang i 42. kreds. Først i 30'erne fik man sin idrætsafdeling, og da forsamlingshuset i 1938 var ombygget, påbegyndte man badminton på en bane, der blev streget op med kridt i den store sal. Der blev også indrettet en bruser i kælderen.

I 1951 ændredes mønsteret så. Gymnastiksalen på Vejby skole blev indviet, og idrætsaktiviteterne blev lagt hertil. Dermed sluttede en del af idrætsforeningens faste tilknytning til forsamlingshuset, men salonskydningen fortsatte til idrætshuset blev indviet, og forsamlingshuset var fortsat samlingspunkt for foreningens fester m.m.

Der består fortsat et tæt samarbejde omkring diverse arrangementer, og gennem historien har det nærmest været en kotume, at forsamlingshuset »overtog« bestyrelsesmedlemmer fra idrætsforeningen! Det er få af de, som gennem årene har fået sæde i forsamlingshusets bestyrelse, der ikke på et tidspunkt har haft bestyrelsesarbejde i idrætsforeningen.

En specielt »sportsgren«, som har stor betydning for idrætsforeningen dyrkes nu hver mandag året rundt i huset. Det er 42. kreds Venners bankospil. Vejby skakklub har også sin faste ugentlige aften i vinterhalvåret, og idrætsforeningen er altid med, når der kaldes til de forskellige fællesarrangerede fester i huset.

Et centrum for dilettant i flere generationer

Af Benny Jensen og Niels Jørgen Larsen

Her først i 1980'erne er der atter med succes kommet gang i dilettantforestillinger i Vejby Forsamlingshus. Det er forhåbentlig starten på en ny længere dilettant-periode. I forsamlingshusets 100-årige historie har man tidligere haft to sådanne perioder, hvor der blev spillet forestillinger af fin kvalitet for fyldte sale.

Det var i husets første 10-15 år og i en lang periode fra sidst i 20'erne til midt i 50'erne.

Da Vejby Forsamlingshus blev bygget i 1882 var der stor interesse for at spille teater i Nordsjælland. På Leidersdorffs hotel i Hillerød var der indrettet teater, og mange andre steder blev der spillet dilettant.

I februar 82 opførtes »Den tredie« og »En søndag på Amager« af I. C. Hostrup i P. Møllers saloner i Tisvilde. Overskuddet fra forestillingerne gik til sognets trængende. Også i gæstgiver Madsens sal i Helsingør blev der i dette forår spillet dilettant, og året efter - i februar 83 - fik man den første forestilling i Vejby Forsamlingshus.

Scenen blev stillet op i den lille sal, og tilskuerne bænkedes i den store. I 1884 opførtes »Jeppe på Bjerget«. Det skete i anledning af 200-året for Holbergs fødsel, og samtidig med, at man i København fejrede Holberg. Opførelsen i Vejby Forsamlingshus blev også en Holberg-fest. Man havde på scenen lavet et tableau, hvor en flok unge piger bekranser Holbergs buste, og Lars Larsen - der igen på dette område stod i spidsen - havde til premieren skrevet en prolog, hvor det bl.a. hed: »Thi det var Holbergs Gerning iblandt det danske Folk, det »fremmede« han fjerned' som Modersmålets Tolk«.

Lars Larsen fortæller om forestillingen i sine erindringer

ger og fremhæver især Julius Andersens (senere gårdejer i Unnerup) og sognefoged Hans Madsen, Hemmingstrup's, spil som Jeppe og Jacob Skomager.

- Jeg erindrer endnu Akten, hvor Jeppe vaagner i Baronens Seng, hører den sagte Musik og gnikker Øjnene. Da brød en bragende Klapsalve løs fra den tætpakkede Tilskuerplads, skriver Lars Larsen.

En anden stor succes i de første år var opførelsen af »Eventyr på Fodrejsen«, der bl.a. trak fem af omegnens præster samt birkedommer Hammerich fra Helsingø til Vejby Forsamlingshus. Særlig musikken bliver fremhævet af Lars Larsen, der var leder af komediespillet.

Leder af musikken var Carl Poulsen, Tibirke, og han havde samlet et orkester på 7-8 spillemænd. Carl Poulsen forstod at vælge repertoire til ouverture og mellemaktsmusik med smag og følelse, og »der har vist hverken før eller senere været udført så god musik i Vejby som ved Komediespillet«, skriver Lars Larsen. Carl Poulsen komponerede også, og en del noder fra dette er bevaret.

Dilettantforestillingerne blev også en stor økonomisk succes. Det år hvor man spillede »Eventyr på Fodrejsen« fik man 800 kr. i nettooverskud, og der blev i løbet af de

»Den tredie« af Hostrup-1937: Dagny Svendsen, Harald Petersen, Valdemar Hansen, Jens D. Nielsen, Peter Nielsen, Andreas Brøns, Richardt Nielsen, Nina Larsen og Hans Andersen

år, hvor Lars Larsen var med, givet flere tusinde kroner til velgørende formål.

Lars Larsen ledede komediespillet i forsamlingshusets første år. Dilettanterne gik med alvor og følelse ind for sagen. Forestillingerne skulle ikke bare være gøgl, men noget folk kunne tage med sig hjem og tænke over! De mest fremtrædende forfattere var Hostrup og Erik Bøgh. Op gennem 80'erne spillede man stykker som »Fastelavnsgildet«, »En søndag på Amager«, »Slægtningene«, »Et enfoldigt pigebarn«, »Intrigerne« m.fl.

Da Lars Larsen måtte forlade sognet i 90'erne gik dilettantforestillingerne noget i stå, og de kom først i helt faste rammer igen, da 42. kreds midt i 20'erne tog fat på at arrangere dem. I de mellemliggende år blev der dog opført en del forestillinger med forskellige foreninger som arrangører.

Dilettant 30 år i træk

I 1909 forsøgte Sygekassen at starte dilettant efter en periode på 4-5 år uden forestillinger. Fra starten af 20'erne fik 42. kreds en dilettantgruppe, som bl.a. stod for underholdningen ved forsamlingshusets årlige aktionærfester. Det blev starten til den længste periode med dilettant i huset. Frem til 1955 stod idrætsforeningen hvert år som arrangør. Det var lærer Andreas Brøns, der næsten hvert år stod i spidsen som instruktør.

Hvilke forestillinger, der blev opført de første år, ved vi ikke med bestemthed i dag, men fra 1933 og frem til 1955 kender vi alle opførelserne. Det er takket være malermester Nicolai Tving Jensen, som har gemt alle programmerne, så de i dag ligger på Lokalhistorisk Arkiv i Helsingør. Nicolai Jensen stod alle årene for de smukke dekorationer, der blev anvendt til forestillingerne.

I 1933 opførte man to forestillinger samtidig, »Soldaterløjjer« og »Han kommer fra Pasteur«. Blandt rollehaverne var Harald Petersen, Niels O. Nielsen, Helga Wichmann, William Nielsen og Valdemar Hansen.

I 1934 var det »Brødrene Østermans Huskors« med

Harald Petersen, Niels O. Nielsen og Valdemar Hansen som de tre brødre. Denne forestilling blev - takket være de tre »brødre« - en af de største succeser overhovedet. I 1948 lykkedes det instruktøren Andreas Brøns at lokke de tre til at spille brødre-rollerne igen, da man opførte det samme stykke. Forestillingen blev også opført andre steder i Nordsjælland. Ved en af disse lejligheder udtalte den daværende forstander for Landbrugshøjskolen i Slangerup, formanden for De danske Husmandsforeninger, at »bedre brødre findes ikke, selv på Det kgl. Teater«.

I 1935 opførtes »Børsbaronen«, også kaldet »Den glade kobbersmed«, og året efter var det »Landsbyprinsessen« af Morten Korch med musik af Kai Normann Andersen.

Sceneskift i 37

I 1937 var der igen to forestillinger på programmet. »Krisen på Rønnebæk« og »Den tredie«. Det var den sidste dilettant-optræden på den gamle scene i den lille sal. I sommeren blev forsamlingshuset ombygget. Et af de væsentligste formål med ombygningen var at skaffe bedre faciliteter for dilettantforestillingerne - og det fik man også!

Den store sal med balkon og scene var Ole Olsens værk, og teatermaler André malede dekorationen, som indrammer scenen. Ved indvielsesfesten i 37 opførte 42. kreds' dilettanter en-akteren »Sognekonger«.

Den første rigtige forestilling på den nye scene blev »Du spørger min dreng« i foråret 1938, og denne forestilling, som gik over scenen hele fem gange, står også som et af højdepunkterne. Hans Nielsen og Dagny Svendsen havde rollerne som Frederik d. Syvende og Grevinde Danner. I 1939 hed forestillingen »Galopskrædderen« med Valdemar Hansen i titelrollen.

I 1940 opførtes »Fædreens Jord«. Handlingen foregik i Sønderjylland ved århundredes begyndelse, og det var Harald Petersen, der spillede rollen som indehaver af den fædrede jord, »Hyldegården«.

»Min datter, Baronessen«, et lystspil, gik over scenen i

»Du spørger min dreng« - 1938. Siddende fra v.: Ellen Sørensen, Henry Sørensen, Bente Nielsen, Dagny Svendsen, Hans Nielsen, Nina Larsen og Knud Brøns. Stående f.v.: Richardt Hansen, Peter Nielsen, Otto Pedersen, Ejnar Højgaard, Valdemar Hansen, Jens David Nielsen, Harald Petersen, Andreas Brøns, Hans Andersen

1941. I 1942 spillede man »Der brænder en ild« - en titel, der kunne vække tanker i retning af begivenhederne i verden på dette tidspunkt. Krigssituationen fik folk til at søge sammen, og det skete bl.a. til dilettantforestillingerne i forsamlingshuset. I november samme år opførte også foredragsforeningen dilettant, »Sandhedens perle«.

»Fra det gamle Kongens København« opførtes i 1943. I 1944 var det »Lykkens luner«, ligesom »Der brænder en ild«, skrevet af Morten Korch. I november 45 opførtes »De pokkersunger«.

I disse år spillede både foredragsforening og idrætsforeningen dilettant - i henholdsvis november og februar. I februar 46 opførte 42. kreds »Pigen fra Nørrevold«, hvor rollelisten udover de kendte navne også talte en række nye

unge skuespillertalenter. Det var bl.a. Otto Pedersen, Harald Jensen, Poul Erik Pedersen og Else Hjelmsø. Halfdan og Lilly Hansen var også med, og ved en afslutningsfest for dilettanten digtede Halfdan en sang, hvor det bl.a. hed: »Bestyrelsen sørged' for kaffe og brød, i Kæld'ren vi havde det hyg'ligt. Hr. Brøns var dog den som det meste betød, det fastslår vi her eftertryg'ligt, Singdulja«!

I november 46 opførte foredragsforeningen »Det gamle Guld« med Valdemar Hansen som instruktør. Han var »menig« skuespiller i 42. kreds, hvor lærer Andreas Brøns som nævnt var fast instruktør og primus motor.

»Alle mand i trøjen« hed 42. kreds' forestilling i 1947, mens man som nævnt genopførte »Brødrene Østermans Huskors« i 1948. I 1949 opførtes »Kromandens datter«.

»Pigernes Alfred« var titlen i 1950. I 1951 fik man »Tolv Rigtige« i forsamlingshuset. Det hed forestillingen dette år, hvor Harald Jensen var instruktør.

Det var også under Harald Jensens ledelse, man i 52 opførte »Under skæbnens lov«, hvor man i de kvindelige roller så: Else Larsen, Birgit Andersen, Ellen Margrete Larsen, Bente Henriksen, Lilly Hansen og Gudrun Lindenhøj.

»Peder den Store« opførtes i 1953, hvor Svend Larsen instruerede sammen med Harald Jensen. Sufflør var Mary Hemmningsen, mens Jørgen Nielsen var sminkør og Nicolai Jensen atter stod for dekorationerne.

»Eventyr på Fodrejsen« stod på plakaten i 1954. Her vendte A. Brøns tilbage som instruktør, mens til gengæld Harald Jensen havde en af hovedrollerne som assessor Svale. Studenterne, der tog på fodrejse, var Hans Nielsen, søn af Niels O. Nielsen, og Mogens Tving Jensen som Ejbæk og Herløv. De forelskede sig i henholdsvis Gudrun Brøns og Inge Lemming-Christensen (assessor Svalens datter, Laura, og hans niece, Johanne fra Jylland). Rollen som Skriverhans havde Svend Larsen.

»Tyrannens fald« - det hed forestillingen i 1955, og desværre blev det også dilettantforestillingernes fald, hvilket dog intet havde at gøre med forestillingens kvalitet.

Med Svend Larsen og Jytte Schultz i hovedrollerne blev opførelsen flot udført, men ulykkeligvis var publikum begyndt at svigte de årlige arrangementer, og denne forestilling blev 42. kreds' sidste.

Der skulle investeres ret betydelige beløb og lægges et stort arbejde i en forestilling, og da man nu kunne se et underskud i øjnene, besluttede man at ophøre med den komedie, fortalte Otto Pedersen i Vejby Idrætsforenings 90 års jubilæumsskrift i 1978 om årsagen til, at foreningens dilettantforestillinger stoppede.

Vejby-revyer

Udover dilettanten har der også været spillet lokal-revyer på scenen i Vejby Forsamlingshus. Det var to Hansener, Halfdan og Valdemar, der stod bag disse, Halfdan som forfatter og Valdemar som instruktør og begge to medvirkede også på scenen.

Første Vejby-revy opførtes i 1947 med foredrags- og ungdomsforeningen som arrangør. Premieren var 2. Påskedag, den 7. april. Fra denne revy stammer »Sangen om Vejby«, eller som den senere blev døbt »Vejby Valsen«. Melodi og tekst af Halfdan Hansen.

Et andet mindeværdigt nummer i revyen var monologen »Til fodboldlandskamp«, der blev fremført af Sv. Aa. Jensen. Beretningen om den nordsjællandske andenkarls oplevelser i hovedstaden er de seneste år ved flere arrangementer i forsamlingshuset blevet fortolket af Harald Petersen.

Mange husker også »På en græstot i Tisvilde hegn« med Birthe Hansen, som også er fra revyen i 1947. Andre medvirkende var Gustav Abrahamson, Erik Svendsen, Lilly Hansen, Hans Nielsen og Mary Hemmingsen.

I 1953 arrangerede Vejby-Tibirke Husmandsforening revyen »Tone og Takt«, igen med Valdemar og Halfdan i spidsen. Andre medvirkende var her Else og Erling Jensen, Aage Jørgensen, Birthe Hansen, Helmer Hansen, Lilly Hansen og Holger Drachmann. Konferencier var Hanne Hansen. Dette år var der numre om bl.a. »Høstfest

i huset«, »Bestyrelsesmøde«, »Foran Tisvilde kro«, »På Vejby Gade«, og Vejby Valsen sluttede forestillingen.

Viggo Larsen var mester for musikken til revyen med sit 5-mands orkester. Revyen blev opført tre gange for fyldte sale, og det var ikke så få af Vejby's kendte borgere, der fik et »hip« med på vejen.

Viggo »Barber« var i en lang årrække fast musikdirektør ved dilettantforestillingerne i Vejby Forsamlingshus, afbrudt af en periode fra midt i 30'erne til 1945, hvor Rasmus Frederiksen svingede taktstokken.

Efter at dilettanten var stoppet, turnerede Jens Juel fra Helsingør med »Gøglervognen«, som også besøgte Vejby Forsamlingshus. Men det lykkedes ikke at stable dilettant eller revyer på benene igen. Sognets børn holdt dog lidt liv i teatertraditionerne gennem spil ved juletræsfesterne, og Vejby skole holdt op gennem 60'erne årlige skolekomedier i forsamlingshuset.

Helsingør Husmandsforening blev i denne periode ene om at bevare dilettant-traditionerne i området. Fra 1960 til 1978 spillede man hvert år på Helsingør kro. I 1971 og

Samtlige medvirkende i »Forår i Heidelberg« 1981, hvor Jørgen Mygind var instruktør

i 1977 var husmands-dilettanterne på gæstespil i forsamlingshuset.

I 77 var det med forestillingen »Eventyr på Fodrejsen«, der som nævnt var den næstsidste forestilling i 42. kreds' regie - og som var en af de første forestillinger i forsamlingshuset overhovedet.

Husmandsforeningens dilettant-gruppe blev begejstrede for den smukke gamle scene, og da Helsingø kro i 1978 blev opbygget, var det naturligt at flytte de årlige forestillinger til Vejby. Det skete med opførelsen af »Nitouche« i foråret 79, og året efter trak »Landmandsliv« flere fulde huse.

De sidste to sæsoner har Vejby Forsamlingshus selv overtaget arrangementet af dilettantforestillingerne. Det succes-fulde operette-repertoire blev fortsat med »Forår i Heidelberg« i 81 og »Valsedrømme« i år. Begge forestillinger er blevet set af omkring 1000 tilskuere, fordelt med tre lørdagsforestillinger med efterfølgende bal samt en generalprøve, som er åben for pensionister.

Som et apropos til de to Vejby-revyer i 1947 og 53 kan det nævnes, at den nye dilettant-gruppe de sidste to år har haft stor succes med »Cabaret VIFS« ved Vejby IFs sommerfest.

Snak, fornøjelse og »nyttige kundskaber«

Vejby - Tibirke Foredrags- og Ungdomsforening

Af Mogens Tving Jensen

Ved hjemkomsten fra foredraget i forsamlingshuset, mødes den kommende med en mængde spørgsmål: Hvem var der? Var de med? Var han der også? Og, hvad sagde han? Hvad talte han om? Svaret på de sidste spørgsmål lød nok som oftest; »Han snakkede og snakkede så det var en hel fornøjelse«.

Snak, fornøjelse og sammenkomst! Var det målet med de mange tusinde foredrag, der blev holdt over hele landet, fra midten af forrige århundrede til vores, af radio og TV dominerede tidsalder.? Nej, egentlig ikke, tanken bag det folkelige foredrag var, at foredraget først og fremmest skulle meddele »nyttige kundskaber«. Men, som Holger Begtrup skriver i sin bog »Folkelige Foredrag«!

»At bibringe nyttige kundskaber er miskendelse af talens mål og midler. Man narrer sig selv, når man sætter sin opgave i at indprente folk kendsgerninger gennem et eller flere foredrag. Der er simpelthen ingen af vore tilhørere, der kan huske enkelthederne i vor tale dagen efter, at den er holdt. Vi må derefter trøste os ved ordet: »Dannelse er det, som bliver tilbage, når man har glemt alt, hvad man har lært«.

Ser vi på den »dannelse« der blev udøvet gennem de mange foredrag, (omk. 1905 ca. 1000 foredragsforeninger med et gennemsnit på ca. 10 foredrag pr. år) må konklusionen blive, at Holger Begtrups ord dannelse har en anden betydning i dag. Meningen med den folkelige vækkelse var, at danne et frit tænkende menneske. Her blev folkehøjskolen med grundtviganismens udtryksform, mid-

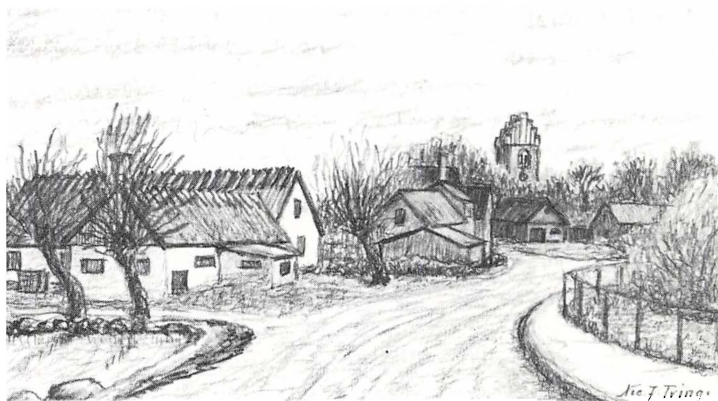
let der dannede den kristelige- historiske- politiske vakte person.

Uden at vide hvormange, må vi gå ud fra, at Vejby Sogn, påvirket af den grundtvigske ideologi, har haft »sønner af bondestanden« på forskellige højskoler, hvor den dannelse og påvirkning de der har fået, har givet dem lyst og trang til at fortsætte arbejdet for folkeoplysningen ved, at engagere foredragsholdere, afholde nationale folkefester og iscenesætte teaterforestillinger.

Een person kendes dog for sit engagement i de folkelige rørelser i Vejby Sogn. Det er den dynamiske ledernatur, grebet af højskoletanken og de politiske ideer i tiden, Lars Larsen, fra Ellemosehus på Vejby Mark, senere gårdejer og folketingsmand.

I bogen »To nordsjællænderes Erindringer« skriver Lars Larsen, blandt meget andet, følgende om de folkelige bevægelers start;

»I 60'erne kom der en folkelig Luftning over Nordsjælland. Hostrup var kommet til Hillerød, og i Helsingegnen var kommet 3 frisindede Skolelærere, der hverken pryglede eller gav Lektier. Det var Zakarias Nielsen i Nejlinge, Petersen i Ammindrup og Svegaard i Kagerup De var

»Vejby by«-skitse til et nu forsvundet bagtæppe. Tæppet blev malet af Nicolai Tving Jensen i 1947 til Vejby-revyen

paavirkede af den fynske Friskolebevægelse, væsentlig fremkaldt ved Præsten Vilhelm Birkedal og Højskoleforstander Kristen Kold. Lærerne havde været hos Kold i et Slags Feriekursus, hvortil de havde faaet Understøttelse af Enkedronningen, og de var meget begejstrede for hans Foredrag.

De fik overalt mig til ogsaa at tage til Kold og høre en Foredragsrække. Kold var jo og er den egentlige praktiske Stifter af Højskolerne her i Landet; hans Skole laa i Dalum tæt ved Odense, - -«

Efter dette højskoleophold, vender Lars Larsen tilbage til Vejby med, som han skriver »Spændte Vinger«, det han har hørt og fornemmet skal nu afprøves. Modstand fra præsten skræmmer ikke Lars Larsen, han indbyder til foredragsmøde i Vejby skole.

I en, af folk, fyldt skolestue, holder skoleforstander Vilhelm Larsen, folkehøjskolen ved Arresødal, et foredrag om de sønderjyske folkeførere.

De fremmødte tilhørere er tilfredse, starten er gjort, foredragsvirksomheden kan fortsætte.

Mange betydende skolefolk og forfattere delagtiggør i tiden efter, gennem deres foredrag og oplæsninger, lokalbefolkningen i tidens åndelige og politiske spørgsmål, navnlig det sidste er aktuelt.

Den bitre magtkamp mellem HØJRE og VENSTRE skærpes i de sidste årtier af århundredet, hvilket bevirker at de offentlige skoler lukkes for mødevirksomhed af enhver art. Sigtet fra statens side er, udelukkelse af »aktivisterne«, venstrefolkene, dem der står bag den nu vidtforgrenede ideologiske folkeoplysning.

Resultatet af skolelukningen medfører i løbet af få år rejsning af mange forsamlingshuse således også, som et af de første i Nordsjælland, Vejby forsamlingshus.

Lars Larsen skriver i sine erindringer følgende om forsamlingshusets start og aktiviteter: »Vejby er det største og vistnok det mest benyttede. Foruden Sognets Ungdomsballer, som alle er henlagte dertil, er der nu i over 25 Aar drevet Gymnastik efter en stor og jeg tør sige god

Maalestok. Der er intet Sted i Nordsjælland, hvor Gymnastikken har været saa omfattende og i saa høj Grad haft Befolkningens Sympati. Da Forsamlingshuset var bygget, blev jo Foredragsmøderne henlagte hertil. Der var endnu ingen Foredragsforening, og der blev heller ikke givet Honorar til Foredragsholderen. Der har været en Mængde Foredragsholdere i Vejby Forsamlingshus; jeg skal nævne la Cour fra Lyngby, Nyeland fra Vilvorde, Anders Jørgensen, Høng, Jensen, Grønholt, Petersen, Ammindrup o.m.fl. Jeg hentede dem i Vogn, bespiste dem og befordrede dem bort igen, men der var den Gang ikke tale Tale om Vederlag, hverken til mig eller Foredragsholderne. Senere da Foredragsvirksomheden blev mere omfattende i Nordsjælland, blev der jo dannet Foredragsforeninger og saa givet Honorar. Vejby Foredragsforening blev snart den største, ca. 400 Medlemmer, og det kan ikke nægtes, at det folkelige Oplysningsværk med Foredrag, Skyttesag, Dilettantforestillinger med et godt Repertoire har sat sit Præg paa Befolkningen --«

Så meget om foredragsforeningens start fra Lars Larsens hånd.

Foredragsforeningens videre virksomhed, i de første årtier efter århundredskiftet, er vanskelig at beskrive. Først fra 1936 foreligger forhandlings- og medlemsprotokoller, så det der her sammenstykses om disse dunkle år, bygger på avisomtaler, en enkelt regnskabskladde fra 1927-28, en sparekassebog og mundtlige beretninger.

Sammenholdes den mundtlige overlevering med et avisreferat samt de senere eksisterende protokoller, viser det sig, at af de forskellige aktiviteter såsom foredrag, nationale fester, dilettanter og juletræer er det den sidste aktivitet, der har båret foredragsforeningen økonomisk igennem. Krise- og krigstider har gentagne gange truet foreningen. Med en kassebeholdning på nul eller det, der var værre, har likvidation været på tale. Men krisen klares. 3. og 4. juledag bringer børn, unge og en kreds af aktive damer, den gode økonomi og overlevelseslyst tilbage.

Om starten på denne juletræstradition, skriver Frb. A. Avis, 15. okt. 1907, i to referater, af henholdsvis festen ved forsamlingshusets 25-års jubilæum og en 80-års fødselsdag, følgende:

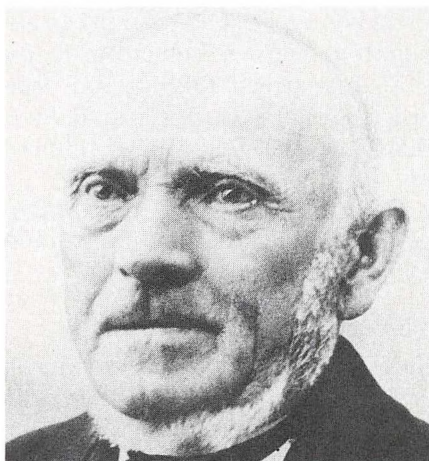
»Festen i anledning af forsamlingshusets 25-års jubilæum blev meget vellykket. Huset var så overfyldt da man gik tilbords, i den smukt pyntede sal, at en snes stykker af de tilstedeværende, måtte opgive at få plads.

Formand for foredragsforeningen fhv. gdr. Kristoffer Larsen, Ørby, bød velkommen, hvorefter lærer Petersen, Blistrup, talte for foredragsforeningen, idet han hævdede, at ordet i foredragsf. skulle vække en levende bevidsthed hos deltagerne overfor alt åndeligt og godt.

Mange talere fremførte deres lykønskninger, bl.a. talte højskoleforstander Knudsen, Karise, for huset. Lærer Hansen, Vejby, mindede om, at det idag er partikulier Chr. Andersens 80-års fødselsdag. I sin tale til C.A. omtalte han dennes mange gode interesser samt, at han beundrede ham for den kraft han har bevaret.

Derefter udbragtes en skål for fødsellaren.

Chr. Andersen takkede for skålen og udtalte, at det havde været ham en glæde, at arbejde i og for Vejby Sogn.

Partikulier Christian Andersen, Ørby, 80 år, da forsamlingshuset blev 25 år

Her har vi offervillighed og imødekommen, som ikke var ganske almindelig. Til de unge vilde han sige, at de skulde stræbe efter at forbedre det, som de gamle havde oprettet. Det er dejligt at blive gammel, når man har noget godt at se tilbage på.

Tak til alle, som har hædret mig i dag. ----«

»Christian Andersen samledes med en del af de gamle formænd for foredragsforeningen samt alle de damer der i årenes løb havde bistået ved foreningens juletræsfest - en institution Chr. Andersen har fået indført.

Ved festen i forsamlingshuset deltog Chr. Andersen med liv og lyst i dansen. Som et apropos kan vi nævne, at Chr. Andersen tilligemed 5 formænd i foredragsforeningen samt 42 damer - alle funktionærer ved juletræsfesten - er fotograferet på et meget stort billede, som er ophængt i forsamlingshusets dameværelse.

Juletræsfesten har eksisteret i 14 år.

Det skal også bemærkes, at Chr. Andersen er veteran fra treårskrigen.«

Med det egentlige formål, at formidle det talte ord til en interesseret befolkningsgruppe, må foredragsforeningen erkende, at formålet kan være økonomisk svært at klare. Dyre foredragsholdere engageres, men tilhørerne udebli-
ver. Hænder det flere gange i en sæson kan resultatet blive negativt, som det fremgår af en regnskabskladde fra 1927 - 28. Juletræet i 1926 formår ikke at bringe økonomien i orden, det må dog tilføjes, at årsagen til miseren kendes ikke, men der figurerer et underskud på 12 kroner og 74 øre.

Det er katastrofalt, men alligevel vover den siddende bestyrelse at satse, et på den tid højt beløb, 124 kroner på et foredrag.

Thit Jensen

Forfatterinden Thit Jensen bliver spurgt og svarer ja, hun er villig til at komme til Vejby for at holde et af sine meget omdiskuterede foredrag. Det bliver et af de i tiden meget aktuelle emner, fru Thit Jensen taler om. Emnet er;

»Børnebegrænsning - frivilligt moderskab« om kvindens sociale- og menneskelige ret.

Der annonceres: »Foredrag af Thit Jensen, den 9. nov. 1927 i Vejby forsamlingshus«, og så er der bal bagefter.

Bestyrelsens indsats giver bonus. Tilstrømningen til foredraget er så stor, at vinduer og døre må slås op, for at de mange tilhører, både ude og inde, kan opleve »festfyrværkeriet« Thit Jensen.

Den samlede indtægt på foredrag og bal bliver ialt 570 kroner. Udgifterne i forbindelse med arrangementet er store, 438 kroner og 69 øre. Man spørger sig selv, hvem skulle have dækket underskudet ind, plus underskudet fra året før?

Eet på den tid pænt overskud, - men, det er ikke det eneste overskud foredraget giver! Thit Jensens skarpe indlæg om mandstyrani og kvindeundertrykkelse har sat sind og sanser i aktivitet. Ifølge den mundtlige tradition, har foredraget haft en langtrækkende virkning, (stik imod det foredraget tilsigtede) nemlig, en øget tilgang til børnenes juletræ.

Børnefødselstallet i Vejby - Tibirke Sogne opgøres for 1927 til 29 børn, i 1928 stiger fødselstallet til 43 børn, for derefter at falde i de to efterfølgende år 1929 - 30 børn, 1930 - 25 børn.

Som tidligere nævnt bygger det hidtil skrevne på et meget løst grundlag, men fra 1936 er foredragsforeningens videre historie, indtil foreningens ophør i 1976, klart beskrevet i de eksisterende forhandlings- og regnskabsprotokoller. Referater er skrevet ved samtlige generalforsamlinger og bestyrelsesmøder, mange af disse referater er dog ret enslydende, og som referaterne i protokollen fra 1936 er skrevet, kan der gættes på, at referater i tidligere protokoller har været forbillede for det, der skrives i 1936 og fremover.

Første referat i ældste bevarede protokol, er skrevet ved generalforsamlingen, onsdag den 11. november 1936, og lyder således;

»Formanden aflagde beretning og kassereren oplæste

det reviderede regnskab som balancerede 194,93 kr. Foreningens samlede formue er herefter 643,55 kr.

Til bestyrelsen genvalgtes;

Madsen Hansen, Holløse Lund

Jens Hansen, Bjørnehøj, Vejby

Laurits Sørensen, Mønge

Karl Nielsen, Lundebakken, Holløse

Til revisor genvalgtes:

Lærer Brøns, Vejby og Peter Christensen, Vejby.

Umiddelbart efter generalforsamlingen afholdtes bestyrelsesmøde, hvor bestyrelsen konstituerede sig med Madsen Hansen som formand og Jens Hansen som kasserer.

(underskrevet)

»Madsen Hansen. Jens Hansen. N.O. Nielsen.

Laurits Sørensen. Carl Christensen.

Sv. Aage Svendsen. Karl Nielsen.«

Af referaterne fremgår det, at foreningens arbejde begrænser sig til forholdsvis få årlige aktiviteter. 1 à 2 foredrag, eet påskebal og juletræsfesten. Men - i foreningens sidste 10-års levetid, forsøges den gamle og oprindelige foredragstradition geninført. Cirka 6 foredrag pr. år, ingen påskebal, men fortsat juletræsfest. Som noget nyt, prøver foreningen at inddrage og aktivere Tisvildeområdet, idet halvdelen af foredragene holdes på skolehjemmet Godhavn.

For at afrunde foredragsforeningens historie - en forening, hvis formål har været, oplysning men også glæde og fornøjelse, - gengives her nogle af referaterne fra forhandlingsprotokollerne.

De vanskelige vilkår for foreningslivet i krigsårene

»Onsdag den 27. december 1944 afholdtes juletræ for børn og unge. På grund af de ekstraordinære forhold blev der kun holdt juletræ en dag ellers altid to dage. Børnene begyndte kl. 13 og holdt op kl. 17. Først blev der sunget

julesalmer og danset om juletræet, så blev der vist en lille eventyrkomedie på scenen, ledet af maler Valdemar Hansen, dernæst blev børnene beværtede med lagkage og sodavand, medens de voksne fik kaffe (Emmas blanding, 2 Richs og 1 Danmarks. forf.) og kage. Så blev der leget og danset et par timer til slut. Så blev salen ryddet og træet pyntet påny for at tage mod ungdommen. Efter dans og sangleg om juletræet, blev der serveret kaffe for de unge. Så dansedes til kl. 9.45.

En ny ide prøves og Vejbysangen er på alles læber

»2. påskedag 1947 opførtes for første gang revy i Vejby, »Vejbyrevyen nemlig«. Revyens tilblivelse skyldes de tre Hansener, - maler Valdemar Hansen, Vejby, Halfdan Hansen, Vejby, og fru Hansen, kommunkontoret.

De har alle tre gjort et mægtigt arbejde, for at få det hele til at klappe, men det kan nok også være det kom til det, publikum var med fra først til sidst. Med spænding fulgtes alle replikker, der faldt taktfast fra først til sidst.

Salen der var smukt pyntet med flag og birkeløv, var fyldt til trængsel og klapsalverne rungede gennem salen, hver gang en kendt borger fik et lille uskyldigt hip.

Revyen gentoges lørdag den 12. april, ligeledes for fuldt hus.«

Sangen om Vejby

Refrain: Lille By med Gadekær og Kirke

Stæren fløjter højt fra Morgengry.

Her finder alle baade Ro og Virke,

og derfor elsker vi vor lille by.

Foreningens ophør

Intet juletræ, ingen tilhører til foredragene, det sidste punktum sættes. - »Der var engang en foredragsforening«:

»Sæsonen 1963 - 64 var præget af, at vi ikke holdt juletræ. Vi syntes alle, at det med husindsamling var ikke i kurs

<p>Vejby-Tibirke Foredragsforening</p> <hr/> <p>MEDLEMSKORT 1959-60</p> <p>Kr.</p> <p style="text-align: right;"><i>vend!</i></p>	<p>13. Oktbr. Skoleinspektør Thyge Jensen: Til Alpernes Sne og Venezia's Sol.</p> <p>10. Novbr. Forstander Fenger: Mennesker i en moderne Tid.</p> <p>8. Decbr. Professor Aksel Steenberg.</p> <p>11. Jan. Børge Larsen: Forældrenes 10 Bud.</p> <p>9. Febr. Forfatter Erik Kostbøll: Kristendommens Møde med Ostens Religioner.</p> <p>8. Marts Forstander Bøgh Andersen.</p>
--	--

mere, men vi mistede derved den indtægt, vi har haft i overskudet fra juletræet, så der er ikke mange penge i kassen mere.

Da foredragene heller ikke mere er særlig godt besøgt, må vi nok lade det hele ligge stille en tid.

Vejby d. 4. marts 1964

K. Pedersen

Tirsdag d. 17. nov. 19.....? var bestyrelsen samlet hos gdr. West-Thomsen for, at tage bestemmelse om foreningens fremtid og hvad restbeløbet skal anvendes til. Der er godt 100 kr. tilbage i kassen.

Vi enedes om, at foreningen foreløbigt skal bestå og bestyrelsen skal mødes igen senest om fem år.

Kristine Pedersen. Sigrud Larsen
Marie Nielsen. Lily Christensen
P. West Thomsen. Frede Nielsen

Provenuet af sparekassebog med os nr. 060 - 02 - 43298, kr. 318,60 sendt til Folkekirken's Nødhjælp i Check.

Helsinge, den 15/3 - 76.

Sparekassen

København-Sjælland

Østergade 7

3200 Helsinge

P. West Thomsen. Kristine Pedersen

Forsamlingshusene i dag og i fremtiden

Uddrag fra kulturministeriets forsamlingshusudvalgs redegørelse, 1979

Forsamlingshusene har gamle traditioner som centrum i lokalsamfundet, kulturelt og organisationsmæssigt. Forsamlingshusene har gennem 100 år været brændpunktet for lokalt samarbejde - og lokale stridigheder. De har kunnet rumme et bredt spektrum af formål og meninger, der har skiftet med vekslende tider og samfundsforhold.

De fleste forsamlingshuse har oplevet adskillige op- og nedgangsperioder i årenes løb, men disse har som regel kun vedrørt det enkelte forsamlingshus. 1960'erne og begyndelsen af 1970'erne har imidlertid været den alvorligste og længste nedgangsperiode nogen sinde, alvorligt ikke mindst fordi den ramte så godt som alle forsamlingshuse. Nu kunne det virkelig se ud som om forsamlingshusene havde udspillet deres rolle for bestandig. Der lød ikke mange begejstrede ord på generalforsamlingerne i disse år. (...).

Forsamlingshusene var ved at have mistet deres oprindelige formål. Disse huse, som havde været centre for de fleste af de store folkelige bevægelser: højskole, gymnastik og skyttesag, den politiske kamp for demokratisk valgret, andelsbevægelse, husflid, afholdsbevægelse og georgisme... stod nu tilbage som monumenter over en folkelig bevægelse uden levende ideologisk præg.

Det blev sværere og sværere at få folk i bestyrelsen. At være formand for forsamlingshuset var ikke nogen eftertragtet post. Forsamlingshusets økonomi var umulig og det var ikke engagerende at stå i et arbejde, der så tydeligt var på retræte.(...)

Men de fleste forsamlingshuse har overlevet krisen. De

overlevede på lavt blus, ikke mindst fordi det ikke var forbundet med større omkostninger at have dem stående. Til forskel fra f.eks. brugsforeninger eller den lokale skole kunne forsamlingshuset blive stående uden at påvirkes af økonomiske og centraladministrative beslutninger. Men tornerosesøvn fik en ende. Den stærkt voksende interesse for- og opslutning omkring-forsamlingshusene i de senere år viser, at også denne nedgangsperiode er blevet afløst af en opgang. De fleste steder er der en udbredt stemning for at bevare forsamlingshuset. Der er igen en øget interesse for lokalt samvær indenfor de rammer, som et forsamlingshus kan byde. De værdier, der ligger i de lokale forsamlingshuse, erkendes i dag af en voksende del af befolkningen. (.....)

Fester og banko

Der skal ikke peges fingre ad hverken private fester, årstidsfester, bankospil eller anden lignende virksomhed, som i disse år er med til at give forsamlingshusene en stor del af deres økonomiske grundlag og deres eksistensberettigelse i lokalsamfundet. Forsamlingshusene generer som regel ikke andre ved denne virksomhed, idet alternativet til forsamlingshusfester næppe er hotelfester, men snarere ingen fester eller festernes tilbagevenden til den private sfære. Og forsamlingshusene dækker en opgave, som der tydeligvis er brug for en dækning af. Forsamlingshuset er med rette også det lokale samfunds festhus, og sådan har det altid været. Kultur er også menneskelige samværsformer.

Men nogle betænkeligheder melder sig alligevel ved den igangværende udvikling. Man må spørge, om ikke forsamlingshusene på denne måde i alt for høj grad bliver indrettet, så de kan tjene festbehovet, og ikke en række andre behov, som muligvis også findes, men som ikke dukker op så længe forsamlingshusene er så »fine« som de for øjeblikket er ved at blive. Man må også spørge, om ikke forsamlingshusene, netop fordi de i så høj grad indrettes med henblik på festerne, står i fare for at blive de midald-

Hver mandag fyldes Vejby Forsamlingshus til 42. kreds' Venners bankospil. Foto fra 1979

rendes huse. Det er vel en af de mest markante ændringer overhovedet i forhold til tidligere tider, at forsamlingshusene engang i høj grad også var samlingssteder for de unge, mens det nu mest er de satte borgere, som indfinder sig, når der inviteres til sølvbryllup eller 60-års fødselsdag. Forsamlingshusudvalget har mange gange rundt omkring mødt det spørgsmål, hvordan man dog skal »få fat i de unge«. For det er klart nok: uden dem har husene ingen fremtid på længere sigt. (...).

Spørgsmålet om festernes og bankospillenes andel i forsamlingshusenes virksomhed er ikke et spørgsmål om lidt skyldfølelse og dårlig samvittighed over for megen materialisme, det er et spørgsmål om nye visioner af, hvad et forsamlingshus kan bruges til og om indretning af huset på en sådan måde, at det kan tjene mange forskellige aldersgruppers behov. Forsamlingshuset blev ikke bygget for at være de midaldrendes festhus, det blev bygget for at være et hus for alle. (...)

Fremtiden

Forsamlingshusudvalgets udgangspunkt var, at det er nødvendigt med en målsætning, hvis man skal kunne svare på, hvilken funktion et forsamlingshus skal have i fremtidens samfund. Udvalgets anbefaling er, at det er ved at udbygge kontakten til andre kredse i landet, hvor

beslægtede fænomener opleves, at forsamlingshusene skal finde inspiration til et nyt indhold, et nyt formål.

Dette betyder ikke at forbindelsen til fortiden og traditionen behøver blive brudt. Det betyder heller ikke, at en fornyelse skal slå lige stærkt igennem overalt. Der vil fortsat også være huse, som har fuldt op at gøre med at rumme de gamle aktiviteter, gymnastik, foredrag, dilettant. Der vil fortsat være brug for et sted, hvor familiefest, bankospil og anden ligetil komsammen kan afholdes som det altid er sket. Denne funktion mister aldrig sin berettigelse.

Men den kan ikke alene være begrundelsen. Der var en idé og en nødvendighed bagved, da husene blev oprettet, de havde plads i en stor social og kulturel sammenhæng, det var noget folkeligt, der foregik i husene. Derfor greb bevægelsen om sig, og derfor blev forsamlingshusenes historie så lang.

Skal forsamlingshusene kunne se frem til endnu et århundrede, så må de finde deres begrundelse og nødvendighed i det i nutiden, som er mest nødvendigt for os alle.

Eller sagt på en anden måde: Det er egentlig slet ikke forsamlingshusene, der er problemet, men den folkelige situation. Hvis der er mennesker, som har brug for hinanden til alt det, der både er »oplysende og oplivende« (for nu at citere Christen Kold), og hvis de har lyst til at gøre andre delagtige i denne oplysning og oplivning, så skal der nok blive aktivitet i husene, og så skal der også nok vise sig politisk forståelse for forsamlingshusenes funktion - med deraf følgende tilskud.

Hvis vi er i et samfund, et folk, hvor mennesker ikke har brug for hinanden til noget som helst væsentligt, så kan man heller ikke puste liv i forsamlingshusene, hvor pænt man end restaurerer dem.

»At vi er folk og ikke fæ«. Det var gyldige ord, da forsamlingshusene startede. På denne inspiration byggede det hele.

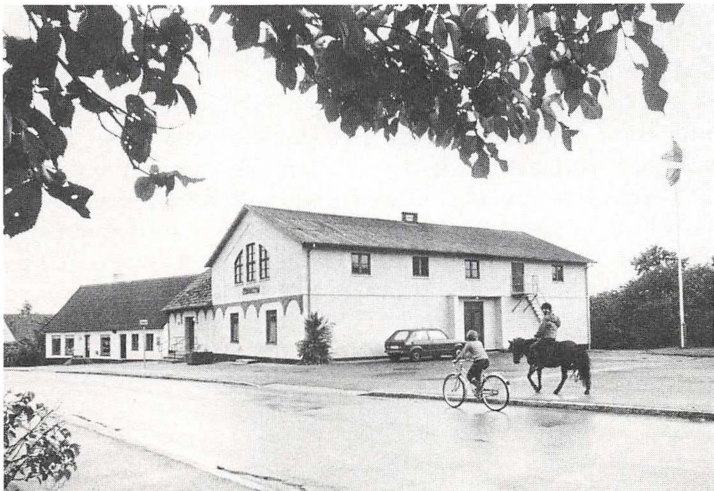
Og bedre kan det stadig ikke udtrykkes, hvorfor der bør være forsamlingshuse.

Forsamlingshuset - et samlingssted

Af Børge Petersen, formand »42. Kreds' Venner«

Da man for godt 100 år siden begyndte at bygge forsamlingshuse rundt om i landet var det et udtryk for, at man ude i de små landsbysamfund manglede steder hvor man kunne samles til fest og andre former for sammenkomster. I de lidt større byer havde man jo kroer og de såkaldte gæstgivergårde, hvor man kunne samles til de forskellige aktiviteter. Med bygningen af forsamlingshusene, hvoraf de fleste i tidens løb er blevet udvidet og moderniseret, blev der åbnet mulighed for, at man også i landsbysamfundene kunne følge med tiden.

At forsamlingshusene har haft stor folkelig betydning ser man bedst ved at betragte den række af aktiviteter der er foregået der. Man kan eksempelvis nævne: Foredrags-

foreningerne og deres mangeårige virke, idrætsbevægelsen, først med gymnastik senere med badminton, dilettant og juletræsfester, møder af enhver art og sidst men ikke mindst de mange foreningsbatter, som igennem årene har ydet et ikke uvæsentlig bidrag til det økonomiske grundlag for sognets foreninger. Flere af disse aktiviteter er i dag forsvundet, andre er flyttet til lokaler på skolen eller i de endnu nyere idrætshaller. Det betyder ikke at forsamlingshuset ligger øde hen, tværtimod, andre gøremål er rykket ind. I de senere år har vel f.eks. de private fester taget et vældigt opsving, endelig har vel også de ugentlige bankoaftener bevist at der hos byens borgere, ja langt uden for kommunens grænser er behov og ønske om at tilbringe et par hyggelige timer i Vejby forsamlingshus.

De første 100 år er gået og hvordan tegner fremtiden sig?

I det spørgsmål blander sig nogle andre faktorer, en af dem hedder kommunalpolitik og her må man håbe på, at det nuværende og kommende byråd kender deres ansvar overfor de kulturværdier som forsamlingshusene i realiteten er, de er jo startet i en tid hvor bl.a. andelsbevægelsen så dagens lys og man kan vel for begges vedkommende sige at de er en videreførelse af de tanker, der lå bag oprettelsen af højskolerne.

Vi bliver forhåbentlig forskånet for uovervejede beslutninger af samme art som den, der førte til købet af det såkaldte kulturhus, hvorved man fra kommunens side påførte forsamlingshusene en unfair konkurrence, vi må håbe, man fremover bestræber sig på at tilvejebringe sådanne forhold, at forsamlingshusene kan leve op til de tanker der lå bag deres start, at virke som et samlingssted til gavn for byens borgere.

»Det har huset betydet for mig:«

Mange glæder for både børn og voksne

Af Kirsten Jørgensen, Vejby

At have et forsamlingssted i et landsbysamfund som Vejby indebærer en meget stor fordel. Mange arrangementer til glæde for byens borgere har her løbet af stabelen. Det har været det naturlige samlingssted i mange forskellige sammenhænge.

Jeg vil her fortælle om nogle af de mange oplevelser, jeg har haft gennem årene, som knytter sig til Forsamlingshuset. Som barn i begyndelsen af 50-erne, er der to for mig vigtige begivenheder, der dukker frem i erindringen. Det var den årlige juletræsfest og gymnastikafslutningen om foråret. Der var ikke så mange adspredelser for os børn dengang, så det var noget man så hen til med stor forventning.

Jeg kan huske, at vi var nogle elever fra Vejby Skole,

Udsigt fra balkonen

der under ledelse af frk. Petersen, spillede julekomedie ved juletræs festen. Det var mægtigt spændende at stå på scenen og være festens midtpunkt, med det meste af byens borgere som publikum. Vi havde i øvrigt også været med til at klippe julestadsen til det store juletræ.

I øvrigt har jeg selv senere som voksen været nede med nogle elever for at synge til juletræet. De var også nisser, der skulle hjælpe til med at lege med børnene. Måske svigtede julemanden det år. Det kan jeg ikke huske.

Tilbage til 50-erne. I nogle sæsoner gik jeg til dans i Forsamlingshuset. Det var Hugo Nielsens Danseinstitut, der havde 3 mdr.s kursus i april, maj og juni. Selvfølgelig afsluttedes dette med afdansningsbal, hvor alle vi Vejbybørn fik svinget tærne og vist, hvad vi havde lært. Desuden havde man også et akrobatikhold, som jeg gik med på.

I vinterhalvåret var der skydning i »huset«. I den store sal havde 42. kr. deres 15 m bane. Da min far var en interesseret skytte og i Skydeudvalget, skulle jeg også gå til skydning. Vi var kun to piger, der var med, men vi klarede os fint og deltog i kapskydninger på lige fod med drengene, i de år vi var med.

På et tidspunkt blev der lavet en »Gøglervogn« i Forsamlingshuset med optræden af de lokale. Jeg var på det tidspunkt omkring 12 år. Derhjemme gik jeg og sang døgnmelodierne, der dengang var fremme, og jeg blev tilmeldt denne Gøglervogn og skulle synge »Jeg læser dine tanker«. Der blev imidlertid ikke tid til at øve med orkesteret, så jeg var godt nervøs, da jeg stod ude i sidekulissen og ventede på, at Klokker-Andreas skulle blive færdig med oplæsningen af »Fordvognen«. Nu var det min tur. Jeg gik i gang, men da jeg nåede til andet vers gik den berømte sorte klap ned. Der stod jeg! Åh, det var så flovt. Jeg husker faktisk ikke mere.

Som ungt menneske kom den tid, hvor man fik lov til at gå til foreningsballerne. Det var jo ikke hver lørdag som nu med discotekerne. Men det var meget festligt med disse baller, hvor der kom unge fra hele omegnen.

En ting af mere seriøs art, der også afholdtes i Forsamlingshuset, var foredragsforeningens aftener. Specielt husker jeg et foredrag af pastor Cornelins fra Nakskov. »Blod, sved og tårer« hed det. Det gjorde et dybt indtryk på mig. Endvidere kunne jeg godt lide fællessangen, med nogle af vore dejlige danske sange.

Dilettant i Vejby Forsamlingshus. Det har jeg både oplevet som barn og som voksen. To forestillinger, så jeg og det var: »Tyrannens fald« og »Eventyr på fodrejsen«. Min storesøster spillede med, kan jeg huske. Så var der en lang årrække, hvor dilettanten var væk fra Vejby. Man overvejede sågar at nedlægge scenen, men kom til alt held til fornøft. Det er dejligt, at Forsamlingshuset igen danner rammen om denne fornøjelige aktivitet.

Mange af Idrætsforeningens arrangementer er jo naturligt gledet væk fra »husets« regi. Men til gengæld er der i mange år kommet en større og større interesse for afholdelse af familiefester. Det skyldes vel ikke mindst de forbedrede lokaleforhold men i lige så høj grad den gode og veltillavede mad, der serveres her. Personligt har jeg deltaget i bryllup, fødselsdage m.m.

Førrige år kom der et nyt arrangement i Forsamlingshuset, nemlig VEJBY-AFTEN. Det blev alletiders succes! Mange foreninger gik sammen om det, og ideen med at underholdningen kommer fra de lokale kræfter, er udmærket. Jeg håber, at det bliver en tradition. I hvert tilfælde bliver der Vejby-Aften i år igen d. 20. nov.

Til sidst bringer jeg her et TIL LYKKE til vort 100-årige Forsamlingshus! Jeg tror, at mange med mig er glade for dette samlingssted i Vejby. Tak til jer i bestyrelsen, der tager det store slid og slæb!

*Ud af fortiden skal hentes de erfaringer,
hvorpå nutidens handlinger skal bygges!*

Et møde med Vejby Forsamlingshus!

Af arkiv- & museumsleder Anders Friedrichsen

Landbruget i krise, landbruget under forandring, industrien i en eksplosiv teknisk udvikling, kampen mellem mennesket og teknikken, organisationerne forøger deres indflydelse og magt, modsætningen mellem samfundets sociale lag skærpes - vi er i de brændende firser! - - dette kunne have været en beskrivelse af 1980'erne, men er et billede af Danmark i 1880'erne - det årti, hvor Vejby fik sit Forsamlingshus!

Det er ikke tilfældigt, at Huset blev bygget i sin første enkle udformning netop i de år, hvor Danmarkshistorien rummer så mange spændende begivenheder med virkning op til vor egen tid.

Vi er i perioden, hvor landet rejser sig efter den sidst tabte krig i 1864. Skytteforeningerne bliver dannede i national protest, de store religiøse vækkelser drager over vort land og Indre Mission samt den Grundtvigske Bevægelse vokser sig store og stærke! Landbruget tvinges af udviklingen til at danne de omfattende økonomiske foreninger. Vi får Andelsmejerierne, Andelsslagterierne, Foderstofindkøbsforeningerne og sidst, men ikke mindst Brugsforeningerne. Samtidigt med alt dette giver industrialismen grobund for dannelsen af fagforeningerne, først i byerne og siden på landet.

Denne periode giver også fortsat vækst for de politiske partier i konsekvens af den nye grundlov fra 1849 - vi er i den tidsperiode af vor historie, hvor grundlaget for vort nuværende demokratiske system bliver lagt. Rammen omkring al denne nye aktivitet bliver på landet alle vore

forsamlingshuse, der kommer til at rumme sognenes kulturelle og politiske liv.

Husets og min egen historie har været knyttet sammen i snart mere end 20 år. Det første møde mellem os var en generalforsamling i det vandværk, der forsynede grundejerforeningen »Holløse Overdrev«'s område med vand.

Udefra kendte vi jo Huset så godt og havde blot i tankerne konstateret, at det var jo så Forsamlingshuset!

Indefra var det helt anderledes - vi følte straks at dette var et Hus med sit eget liv. Scenen med de farvestrålende indramninger, balkonen rundt salens tre sider, salen selv, talte sit tydelige sprog - her havde sognets mennesker slidt på Huset i glæde og alvor! Velholdt og velbrugt er ord der dækker den fornemmelse Huset giver ved det første møde - her havde forfædrene truffet mange vitale beslutninger og her var manganen kærlig alliance blevet født!

Dette indtryk af varm menneskelighed har været uforminsket lige siden og mødt os, når vi med mellemrum har været på besøg i Huset enten det har været til fest eller i anden anledning. Man mærker, at Huset fungerer i kraft af, at en række familier har stillet sig bag arbejdet med Husets drift og vedligeholdelse. De arbejder idealistisk uden andet vederlag end den glæde, der ligger i at få sognets samlingspunkt til at fungere hver gang, der er brug for det!

Huset har også i dag sin egen måde at virke på og den er helt forskellig fra oplevelserne med kommunens andre velfungerende Forsamlingshuse.

Folkene bag Vejby Forsamlingshus klarer for eksempel til dilettantforestillingerne på femten minutter at forvandle de 225 siddepladser på gulvet til en sal med hyggeligt arrangerede små og store borde, hvor det bestilte smørrebrød snart er på bordet! Maden er naturligvis lavet i Husets køkken. Stille og effektivt myldrede skaren af Husets folk ud i salen, der skiftede karakter som ved et trylleslag. Vi, der var gæster, følte hjælpsomheden og varmen bag alle de mange hjælpere og selv da dansen begyndte på et frimærke lykkedes det i løbet af en halv

time at skaffe plads til alle, der havde lyst til at bevæge sig til musikkens smægtende toner.

Vi har også i dag brug for det fællesskab vore forfædre skabte omkring og i Vejby Forsamlingshus og jeg håber gennem disse lidt spredte træk at have fremmet forståelsen for hvor vigtigt det er for vort nutidige samfund, at der stadig er mennesker, der vil holde fællesskabets fane højt til glæde og gavn ikke mindst for alle vi andre.

Formænd for I/S Vejby Forsamlingshus i 100 år

- 1882-1889 Gårdejer og Rigsdagsmand Lars Larsen, Vejby
1889-1893 Gårdejer Christoffer Larsen, Ørby
1893-1895 Gårdejer Anders Hansen, Holløse
1895-1896 Gårdejer Niels Peder Christensen, Ørby
1896-1898 Gårdejer Niels Larsen, Ørby
1898-1899 Gårdmand Hans Hansen, Holløse
1899-1903 Gårdejer Peder Hansen, Holløse
1903-1906 Gårdejer Chr. Christensen, Ørby
1906-1908 Gårdejer Christoffer Larsen, Ørby
1908-1910 Gårdejer Ole Bendsen, Holløse
1910-1914 Gårdejer Christian P. Christensen, Ørby
1914-1917 Gårdejer Jørgen Mathiasen, Vejby
1917-1918 Manufakturhandler Niels P. Larsen, Vejby
1918-1921 Gårdejer Hans Hansen, Vejby (Strandhøjgård)
1921-1922 Tømrer Ole Olsen, Vejby
1922-1925 Gårdejer Laurids Bendtsen, Holløse
1926-1927 Gårdejer Niels O. Nielsen, Ørby
1927-1931 Gårdejer Jørgen Mathiasen, Vejby
1931-1934 Købmand Knud Ibsen, Vejby
1934-1938 Tromlefører Hans Jørgen Nielsen, Vejby
1938-1942 Gårdejer Harald Pedersen, Flædegård, Holløse
1942-1943 Købmand Balle Nielsen, Vejby
1943-1944 Gårdejer Niels O. Nielsen, Ørby
1944-1952 Smedemester Jens David Nielsen, Ørby
1952-1956 Murermester Henry Larsen, Vejby
1956-1960 Gårdejer Peter Christensen, Ørby
1960-1962 Købmand Halfdan Hansen, Vejby
1962-1964 Gårdejer Ejner Christiansen, Vejby
1964-1965 Gårdejer Laurits Sørensen, Mønge
1965-1968 Smedemester Svend Jensen, Vejby
1968-1969 Entreprenør Christian Hansen, Tibirke
1969-1979 Cementstøber Ditlev Olsen, Vejby
1979- Tømrermester Poul Erik Pedersen, Vejby

Lars Larsen

Af Niels Jørgen Larsen

Lars Larsen - dette navn møder man mange gange i denne bog, og han har da også sin meget store del af æren for, at forsamlingshuset nu kan fejre sin 100 års fødselsdag. Udover forsamlingshusets opførelse har han også haft sin andel i at foredragsforeningen, dilettantforestillingerne og skytteforeningerne kom igang i Vejby og fik så stor udbredelse.

Lars Larsen, søn af en husmand af samme navn, blev født i Ellemosehuset i 1839. Inden han kom i skole havde han lært at læse og kunne alle bøgerne udenad! Som helt ung begyndte han sammen med to andre unge - til mange Vejbyeres store forargelse - at abonnere på områdets avis, Frederiksborg Amtstidende, og hans store interesse for den folkelige oplysning udviklede sig.

Han overtog gården Saksenkold, der lå midt i byen. I

Lars Larsen

1869 blev han på opfordring opstillet til folketinget. Han blev valgt i Fredensborg-kredsen, som han repræsenterede til 1876. Han var Maribo-kredsens repræsentant på Tinge fra 1877-79 og senere 1890-92. Rigsdagslivet blev dog en skuffelse for Lars Larsen. Den måde det politiske spil foregik på tiltalte ham ikke. Kun en enkelt gang indskrev han sig i rigsdagshistorien. Det var med en tale i forbindelse med en debat om Det kongelige Teater.

Hans største glæder under folketingsperioden var de litterære sammenkomster med tidens kendteste forfattere, Bjørnstjerne Bjørnson, Holger Drachmann m.fl. Lars Larsen digtede selv på livet løs. Skrev utallige skyttesange og viser, som blev fremført ved de forskellige folkefester, hvor han også var en meget benyttet foredragsholder.

Hans indsats i Vejby sogn er fyldigt omtalt andetsteds i denne bog. Desværre skulle den sidste del af hans liv blive et mere trist kapitel. I 1894 måtte han forlade gården i Vejby som en ludfattig mand. Han forsøgte forgæves at søge arbejde i omegnen, men måtte rejse til København, hvor han fik et tarveligt job som opsynsmand på Statens museum for kunst.

Kærligheden til Vejby sogn døde dog ikke på grund af det. Han skrev i hundredevis af bladartikler om folkelivet i Nordsjælland og specielt Vejby, deriblandt sine såkaldte livserindringer, der blev offentliggjort i Frederiksborg Amts Avis i 1909-10, og senere af Anders Uhrskov blev udgivet i bogform.

Lars Larsen døde i Hillerød i 1927, 88 år gammel. Han blev begravet i Vejby, og gravstenen opbevares endnu på kirkegården (gemt under nogle buske tæt ved klokketårnet). Stenen bærer denne inskription:

Bonde og Tingmand af Mulden runden

Halvt Digter og Drømmer på Hjærtébunden

Vor Hjemstavns Liv i henfarne Dage

Trofast i Mindet du kaldte tilbage

Indhold

Forord	5
En rigsdagsmand og en »intelligent befolkning« <i>af Niels Jørgen Larsen</i>	7
Forsamlingshuset i 100 år <i>af Niels Jørgen Larsen</i>	17
Forsamlingshusets konstruktion og ombygninger <i>af Poul Erik Pedersen</i>	30
Idrætten i huset <i>af Niels Jørgen Larsen</i>	38
Et centrum for dilettant i flere generationer <i>af Benny Jensen og Niels Jørgen Larsen</i>	42
Snak, fornøjelse og nyttige egenskaber <i>af Mogens Tving Jensen</i>	51
Forsamlingshuse nu og i fremtiden <i>fra Kulturministeriets forsamlingshusudvalg</i>	61
Forsamlingshuset - et samlingssted <i>af Børge Petersen</i>	65
Mange glæder for både børn og voksne <i>af Kirsten Jørgensen</i>	67
Et møde med Vejby Forsamlingshus <i>af Anders Friedrichsen</i>	70
Formænd gennem 100 år	73
Lars Larsen <i>af Niels Jørgen Larsen</i>	74

Skytte-, Ovelses- og Forsamlingshuset i Vejby.

Alle Interessenterne i denne Sag anmodes om at give Møde hos Gaardejer **Lars Larsen** i Vejby Lørdag den 25de Marts Kl. 4 Eftm.

Den foreløbige Bestyrelse.

Frederiksborg Amts Avis, den 7. marts 1882